

Een verplicht ouderschapsplan na echtscheiding?

Inzichten vanuit de SiV-studie

Kim Bastaits^{1,2} , Inge Pasteels¹ , Christine Van Peer², Dimitri Mortelmans¹

¹ Universiteit Antwerpen, ² Studiedienst van de Vlaamse Regering

Abstract

In België worden wanneer twee ouders scheiden expliciet afspraken gemaakt over de verblijfsregeling, het gezag en de kosten voor de kinderen. Afspraken over de informatie-uitwisseling over en de taakverdeling in verband met de kinderen worden vaker achteraf gemaakt of krijgen zelfs vorm zonder expliciete afspraken. Resultaten, gebaseerd op gegevens uit het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen", tonen echter aan dat de domeinen met expliciete afspraken minder onvolkomenheden kennen dan de domeinen waarvoor er door de wetgeving geen expliciete afspraken vereist zijn. Daarom pleiten we ervoor om ouders in een geïntegreerd ouderschapsplan ook afspraken te laten maken over de taakverdeling en de informatie-uitwisseling. In Nederland zijn verblijf, kosten, taakverdeling en informatie-uitwisseling als aparte domeinen opgenomen in dergelijk ouderschapsplan dat ouders moeten toevoegen aan hun verzoek tot echtscheiding. Ook in België zou een ouderschapsplan gescheiden ouders kunnen helpen om vooraf meer afspraken over de minderjarige kinderen te maken en kinderen hierbij centraal te stellen.

1 SITUERING¹

Vlaanderen kent een hoog echtscheidingscijfer (Corijn & Lodewijckx, 2009). Bij twee op drie echtscheidingen zijn kinderen betrokken (Corijn, 2006). Na een echtscheiding worden partners ex-partners, maar geen ex-ouders. Bij het ontbinden van de partnerrelatie, blijft de

ouderrol immers bestaan. Het verbreken van een partnerschap kan en is stilaan algemeen aanvaard in de samenleving, maar het ouderschap opgeven wordt veel minder getoleerd. Ouders blijven ouders, ook na een (echt)scheiding (Lemieux, 2005; Marquet, 2007; Matthijs, 1990).

Hoewel dit een logische veronderstelling lijkt, was dit niet altijd de toonaangevende visie op ouderschap. Vroeger waren het ouderlijke systeem en het echtelijke systeem onlosmakelijk met elkaar verbonden. Na een echtscheiding kreeg de moeder de zorgende rol toebe-

¹ Met dank aan Martine Corijn (Studiedienst van de Vlaamse Regering), Monique Van Eyken (Bemiddelaar in Familiezaken) en Riki Heps (Orde van Vlaamse Balies).

deeld en werd de rol van de vader beperkt tot bezoekrecht. Door maatschappelijke veranderingen (zoals vrouwen die buitenshuis gaan werken, vaders die opkomen voor hun vaderrol en nieuwe inzichten in de ouder-kindrelatie) wordt de ouderrol sinds de jaren '70 anders bekeken (Lamb, 2000; Marsiglio, Amato, Day & Lamb, 2000). De zorgtaken met betrekking tot de kinderen worden niet meer louter aan de moeder toegewezen. Vader en moeder worden als gelijkwaardige ouders beschouwd (Doherty, Kouneski & Erickson, 1998). Daarnaast wordt de ouderrol los van de partnerrol bekeken, waardoor een (echt)scheiding niet het einde van de ouderrol betekent, wat voorheen vooral voor vaders wel vaak zo was.

Deze evolutie naar een gelijkwaardige ouderrol, ook na (echt)scheiding, vinden we eveneens terug in de echtscheidingswetgeving. De wetgeving heeft er de laatste decennia werk van gemaakt om beide ouders na echtscheiding als gelijkwaardig te beschouwen en hun betrokkenheid bij hun kinderen na echtscheiding te stimuleren. Met de wet van 13 april 1995 werd het gedeelde ouderlijke gezag ingevoerd om zo de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijke gezag te stimuleren (Senaeve, 1995). Deze wet erkent dat de ouderrol

niet verdwijnt na een echtscheiding: beide ouders blijven verantwoordelijk voor de opvoeding van het kind. De wet van 18 juli 2006 gaat nog een stapje verder en schuift verblijfsco-ouderschap naar voren als de bij voorkeur te verkiezen verblijfsregeling na een (echt)scheiding (Martens, 2007; Vanbockrijck, 2009). Dankzij deze wet delen ouders niet alleen het gezag over en de verantwoordelijkheid voor hun kind, maar hebben ze de mogelijkheid om ongeveer evenveel tijd door te brengen met hun kind en te besteden aan de opvoeding.

In de praktijk vinden we deze evolutie echter niet altijd terug. Niet alle gescheiden ouders willen of kunnen hun ouderrol na echtscheiding verder zetten. Aan de ene kant bestaan er niet-residentiële ouders² die zelf niet meer betrokken willen zijn bij de opvoeding van hun kind(eren) (King & Heard, 1999). Deze ouders wentelen hun ouderrol van zich af en schuiven de verantwoordelijkheid voor het kind en zijn opvoeding af op de andere ouder. Aan de andere kant bestaat er het verschijnsel van oudervervreemding waarbij een ouder buitenspel gezet wordt omdat het kind zelf elke vorm van contact met de niet-residentiële ouder afwijst en deze ouder verguist (Spruijt & Kormos, 2010). Deze negatieve houding ten

Over het onderzoek Scheiding in Vlaanderen (SIV)

SiV-data zijn afkomstig van het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen". In dit onderzoek werd via een interview informatie verzameld bij beide partners van eerste huwelijken die afgesloten zijn tussen 1971 en 2008 en intussen al dan niet ontbonden zijn. Ook een kind, een ouder en een eventuele nieuwe partner van deze personen werden indien mogelijk bevestigd. Zij kregen een schriftelijke vragenlijst of websurvey aangeboden. De gegevens zijn verzameld in de periode van september 2009 tot december 2010.

12110 van alle 26376 gecontacteerde personen konden bevestigd worden wat een totale respons van 46% oplevert voor deze multi-actorstudie over huwelijk en echtscheiding. Gedetailleerde informatie over dit onderzoek en deze dataverzameling vindt u op www.scheidinginvlaanderen.be en in het boek: Mortelmans Dimitri, Pasteels Inge, Bracke Piet, Matthijs Koen, Van Bavel Jan, Van Peer Christine (2011) *Scheiding in Vlaanderen*. ISBN 978-90-334-8586-2 - Leuven: Acco, 355 p.

opzichte van een ouder vindt vaak plaats onder invloed van de residentiële ouder die zich vijandig opstelt tegenover de niet-residentiële ouder. Kinderen kunnen deze vijandigheid oppikken en dat kan leiden tot oudervervreemding en in een vergaande vorm tot ouderverstoting (Gardner, 1998). Tussen deze extremen vinden we gescheiden ouders die wel samen de verantwoordelijkheid voor hun kinderen willen dragen. Louter het feit dat men verantwoordelijkheid wil dragen, garandeert echter nog geen feitelijke betrokkenheid of afwezigheid van conflict. Zo worden kinderen na een echtscheiding vaak geconfronteerd met ouderlijk conflict, wat nefast is voor het welbevinden van deze kinderen (Van Peer, 2007).

Daarnaast kan de wederzijdse ouderrol bemoeilijkt worden door onderlinge problemen met de alimentatie en de verblijfsregeling. Uit de recente cijfers van de Dienst voor Alimentatievordering (DAVO) blijkt dat de verplichte alimentatie voor kinderen niet altijd wordt betaald. Volgens DAVO zijn er potentieel 15.000 gezinnen die de kindalimentatie zouden kunnen opeisen (Vassart, 2011). Ook de verblijfsregeling wordt niet altijd nageleefd. In 2010 hebben de Belgische parketten 20.652 inbreuken op de vastgestelde verblijfsregeling moeten behandelen (Belga, 2011). Deze berichten duiden op een gebrek aan gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid in de praktijk of op het niet naleven van overeenkomsten waar ouders zich niet van bij het begin samen achter scharen of nadien feitelijk op hun consensus terugkomen. Verder blijkt vaak uit ervaringen van professionele echtscheidingsbemiddelaars dat overeenkomsten die op maat en door de betrokkenen zelf worden opgesteld, makkelijker worden nageleefd. Opgelegde regelingen bv. door een rechter worden vaker niet opgevolgd omdat deze niet beantwoorden aan de verwachtingen van (één van) beide ouders.

Om deze negatieve gevolgen van een echtscheiding voor de ouderrol te vermijden, kunnen gezamenlijk ouderschap en gedeelde ou-

derlijke betrokkenheid na een echtscheiding meer gestimuleerd worden dan momenteel in de huidige Belgische wetgeving is voorzien. Het opnemen van de gedeelde ouderlijke verantwoordelijkheid hoeft niet noodzakelijk alleen maar afgedwongen te worden (denk maar aan het inschakelen van een deurwaarder of politie bij het niet naleven van de verblijfsregeling). Ook via een positieve maatregel kunnen ouders worden gemotiveerd om na echtscheiding hun ouderrol te blijven opnemen en kan eventueel conflict worden vermeden. In Nederland heeft men met dat doel voor ogen het ouderschapsplan ingevoerd (Spruijt & Kormos, 2010). In deze beleidspaper gaan we na wat het Nederlandse ouderschapsplan inhoudt. Vervolgens onderzoeken we aan de hand van de gegevens uit het onderzoek "Scheiding in Vlaanderen" of een ouderschapsplan naar Nederlands model in België wenselijk is door een aantal domeinen ervan te toetsen aan empirische gegevens. Op basis van deze resultaten motiveren we hoe een dergelijk ouderschapsplan gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid kan concretiseren voor ouders na scheiding. Tot slot brengen we een aantal belangrijke bedenkingen omtrent het ouderschapsplan ter sprake om de effectiviteit ervan waar nodig te nuanceren.

2 DE NEDERLANDSE BELEIDSOPLOSSING: HET OUDERSCHAPSPLAN

In Nederland zijn ouders sinds de wet van 1 maart 2009 verplicht een ouderschapsplan te voegen bij een verzoek tot echtscheiding. Een ouderschapsplan is een overeenkomst waarin ouders die gaan scheiden de afspraken vastleggen over hun minderjarige kind(eren). Het ouderschapsplan vertrekt vanuit het standpunt dat beide ouders na de echtscheiding verantwoordelijk blijven voor het kind en dat het kind de kans moet krijgen om met beide ouders een goede band te behouden of zelfs op te bouwen. Daarnaast verplicht het ouderschapsplan beide ouders ertoe de band tussen het kind en de andere ouder te bevorderen.

Verder moet een ouderschapsplan eventuele onenigheid op een later moment tussen gescheiden ouders met betrekking tot hun kind voorkomen.

Dit ouderschapsplan vertrekt vanuit de voorwaarde van gezamenlijk ouderlijk gezag. Bij sommige echtscheidingen wordt er echter door de rechter eenzijdig gezag toegekend aan één van beide ouders. Dit toekennen van eenzijdig gezag kan mits het belang van het kind hierbij in een motivering aangetoond wordt. In geval van eenzijdig ouderlijk gezag moet er uiteraard geen ouderschapsplan opgesteld worden.

Het Nederlandse ouderschapsplan bevat afspraken over vier verschillende domeinen van de opvoeding (De Rijksoverheid voor Nederland, 2010; Donders, 2008; Groenhuisen, 2006; Spruijt & Kormos, 2010):

1. de verblijfsregeling van het kind en de omgang met de ouders
2. de zorg- en opvoedingstaken van de ouders
3. de kosten met betrekking tot het kind
4. de informatie-uitwisseling tussen de ouders

Ten eerste moeten ouders die gaan scheiden de verblijfsregeling voor hun kinderen bepalen. Ze moeten beslissen welke woning de hoofdverblijfplaats van het kind zal zijn, wanneer het kind bij welke ouder verblijft in een normale maand en hoe de verblijfsregeling van het kind tijdens de vakantie en op feestdagen geregeld is. Ook hoe de overgang van een verblijf bij de ene ouder naar een verblijf bij de andere ouder gebeurt (bv. iedere vrijdagavond aan de schoolpoort, iedere zondagavond bij de ouder thuis,...), kan opgenomen worden in een ouderschapsplan. Ten tweede moeten ouders zorg- en opvoedingstaken met betrekking tot het kind verdelen. Hieronder verstaat men zowel het nemen van de verantwoordelijkheid voor het kind als het helpen bij de ontwikkeling van het kind. Bepalen welke ouder de verantwoordelijkheid neemt voor

de praktische zaken kan hier deel van uitmaken. Wie er met het kind naar de dokter gaat, wie de kleding wast en strijkt, wie het kind brengt en haalt van de hobbyclub, ... zijn voorbeelden uit Nederlandse ouderschapsplannen. Verder kunnen ouders vastleggen hoe de opvoeding van het kind vorm krijgt. Hiervoor kunnen ze afspraken maken over zaken als bedtijd, uitgaan, huiswerk, gebruik van pc, internet en gsm, drink- en eetgewoontes,... De wijze waarop beslissingen over belangrijke zaken zoals schoolkeuze moeten gemaakt worden, kan eveneens in het ouderschapsplan opgenomen worden. Ten derde moeten ouders de kostenverdeling met betrekking tot het kind specificeren. Dit houdt niet alleen het bedrag van de kindalimentatie in. Ouders kunnen ook specificeren hoe de verdeling van de buitengewone kosten (bv. medische kosten, kledij, zakgeld, reiskosten,...) zal verlopen. Eventueel kunnen ze beslissen om een gezamenlijke kindrekening te nemen en bepalen waaraan het geld van deze gezamenlijke rekening mag besteed worden. Ten vierde kunnen ouders aangeven hoe de informatie-uitwisseling met betrekking tot het kind zal verlopen. Deze informatie-uitwisseling kan zowel tussen de ouders onderling zijn als tussen ouders en derden waarmee het kind in contact komt (bv. contact met de school). Hoe de inhoud van deze regelingen en afspraken eruit ziet en hoe gedetailleerd deze afspraken zijn, wordt aan de ouders zelf over gelaten. Op de website www.stoppenendoorgaan.nl staat een voorbeeld van een ouderschapsplan.

Bij het opstellen van een ouderschapsplan moeten ouders niet van nul beginnen. Een deel van de praktische regelingen die al tijdens het huwelijk bestonden, kan misschien gewoon doorlopen na de scheiding. Vervolgens is het aangewezen dat kinderen betrokken worden bij het opstellen van het ouderschapsplan (Spruijt & Kormos, 2010). Het kind is de centrale spil in het ouderschapsplan en daarom is het logisch dat men rekening houdt met de wensen en meningen van het kind. Kinderen kunnen zelf immers aangeven bij

welke regelingen zij zich goed voelen. De mate waarin het kind betrokken wordt bij het opstellen van het ouderschapsplan hangt natuurlijk af van de leeftijd en de ontwikkeling van het kind. Verder dienen ouders rekening te houden met het opgroeien van hun kind. Regels en afspraken die gelden voor een kind van 8 jaar gelden misschien niet meer als het kind 14 jaar is. Een ouderschapsplan moet gezien worden als een groeimodel en kan af en toe (eventueel op vastgelegde tijdstippen) worden geëvalueerd en aangepast (Spruijt & Kormos, 2010). Ook kan het zijn dat ouders meerdere ouderschapsplannen moeten opstellen indien ze meerdere kinderen hebben waarvoor andere regelingen wenselijk zijn.

Een ouderschapsplan opstellen is niet altijd even gemakkelijk. Het gebeurt immers binnen de context van een soms aangrijpende en emotionele echtscheiding. Daarbij is het soms moeilijk voor sommige ex-partners om met elkaar te overleggen zonder ruzie te maken en in een vechtscheiding te verzanden (Bastaits, Van Peer, Alofs, Pasteels & Mortelmans, 2011). Om conflicten bij het opstellen van het ouderschapsplan te vermijden, zijn er verschillende hulpmiddelen voorzien in Nederland. Ten eerste hoeven ouders niet rechtstreeks met elkaar te communiceren. Als ex-partners het contact in levende lijve of via de telefoon niet wensen, kunnen zij gebruik maken van nieuwe media. Zo kunnen e-mail en chat een oplossing vormen om zaken met betrekking tot de kinderen te bespreken, zonder de noodzaak van een persoonlijk contact. Verder is het mogelijk om het voorlopige ouderschapsplan online (in een vooraf opgesteld formulier) in te vullen zodat iedere ouder hier zelf suggesties kan doen of aanpassingen kan aanbrengen waardoor ze zonder rechtstreekse communicatie toch tot een finaal ouderschapsplan komen. Daarnaast kunnen ouders de hulp van derden inschakelen bij het opstellen van een ouderschapsplan. Zo kunnen beide ouders zich laten bijstaan door een advocaat of door een echtscheidingsbemiddelaar.

Indien ouders ondanks de mogelijkheid een bemiddelaar in te schakelen of te communiceren via nieuwe media, er niet in slagen om samen een ouderschapsplan op te stellen, voorziet het Nederlands recht enkele uitwegen. Zo kan een ouderschapsplan ook eenzijdig opgesteld worden (Spruijt & Kormos, 2010). De ene ouder dient dan alleen het ouderschapsplan en verzoekschrift tot scheiding in. Daarbij moet echter wel worden beargumenteerd waarom beide ouders niet samen participeerden aan de opstelling van het ouderschapsplan. De andere ouder kan dan eventueel verweer voeren en dit eenzijdige ouderschapsplan laten aanpassen. Meer verregaand kan de rechter oordelen dat gezamenlijk ouderlijk gezag na de echtscheiding niet in het voordeel van het kind is (Spruijt & Kormos, 2010). Zoals hierboven al vermeld, kent de rechter dan eenzijdig gezag toe aan één van beide ouders. Bij eenzijdig gezag hoeft men geen ouderschapsplan op te stellen, maar staan enkel het omgangsrecht en de omgangsplicht van de andere ouder op papier. Op verzoek van de gezaghebbende ouder en in het belang van het kind kan dit omgangsrecht met de andere ouder tijdelijk opgezegd worden.

Uit de praktijk (bemiddelaars e.a.) klinken positieve geluiden over het verplichte ouderschapsplan in Nederland: ouders zouden vaker tot betere afspraken komen over hun kind(eren). Wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van een verplicht ouderschapsplan is er echter nog niet. Spruijt en Kormos (2010) vonden in hun onderzoek "Scholieren en gezinnen 2010" wel dat, indien ouders tevreden zijn met de omgangsregeling, ze een hoger welbevinden hebben. Ook de kinderen van deze ouders zouden een beter welbevinden hebben.

Naar wij weten bestaat er in geen enkel ander Europees land een ouderschapsplan naar Nederlands model. Andere Europese landen kennen ook wel een evolutie naar gedeeld ouderlijk gezag na echtscheiding (Spruijt & Kormos, 2010). In de Verenigde Staten van

Amerika is het opstellen van een ouderschapsplan voor alle scheidende ouders wel verplicht in 12 staten. Daarnaast kregen scheidende ouders in 26 staten in 2005 het advies om een ouderschapsplan op te stellen. In vier staten is een ouderschapsplan opstellen enkel verplicht indien ouders geen akkoord bereiken over het ouderlijk gezag en in 3 staten is het opstellen van een ouderschapsplan enkel vereist indien ouders gezamenlijk ouderlijk gezag hebben over de kinderen (Douglas, 2006).

In België komt het ouderschapsplan in de wetgeving niet voor. Wel deed toenmalig senator Guy Swennen in 2007 een wetsvoorstel tot invoering van het ouderschapsplan. Daarin stelde hij voor om de verplichting tot het opstellen van een ouderschapsplan op te nemen in de Belgische wetgeving. Hij beperkte deze verplichting weliswaar tot situaties waarin er een betwisting bestaat over de verblijfsregeling of de alimentatie. Hoewel het ouderschapsplan in België nog niet geïnstitutionaliseerd is, reiken bemiddelaars in het kader van ouderschapsbemiddeling de ouderschaps-overeenkomst aan aan ex-partners als instrument om afspraken te maken over gezamenlijk ouderschap na scheiding.

3 EEN OUDERSCHAPSPLAN IN VLAANDEREN EN BELGIË? INZICHTEN VANUIT HET ONDERZOEK “SCHEIDING IN VLAANDEREN”

De Belgische echtscheidingswetgeving kent momenteel geen verplicht ouderschapsplan. Ouders moeten drie hoofdzaken met betrekking tot de kinderen regelen wanneer ze scheiden: de gezagsregeling, de verblijfsregeling en de kostenregeling. De andere twee domeinen van het Nederlands ouderschapsplan, namelijk de zorg- en opvoedingstaken en de informatie-uitwisseling, worden niet vastgelegd bij een echtscheiding in België. Uiteraard kunnen ouders op vrijwillige basis zelf afspraken maken hierover maar in de wetge-

ving blijven deze aspecten van de opvoeding onbesproken.

De vraag rijst of een geïntegreerd ouderschapsplan naar Nederlands model ook voor scheidende ouders in België een meerwaarde kan zijn. Hiervoor onderzoeken we de vier domeinen van een Nederlands ouderschapsplan aan de hand van gegevens afkomstig uit de studie “Scheiding in Vlaanderen”. Bij dit onderzoek maken we een onderscheid tussen zaken die in België formeel geregeld moeten worden, namelijk de verblijfsregeling en de kostenregeling, en zaken die in België niet formeel geregeld moeten worden, namelijk de zorg- en opvoedingstaken en de informatie-uitwisseling. Bij het onderzoeken van de eerste twee domeinen stellen we ons de volgende vragen:

1. Hoe regelen gescheiden ouders hun ouderlijk gezag, het verblijf en de kosten van hun kind na echtscheiding?
2. Hebben de wetwijzigingen rond gezamenlijk ouderschap deze domeinen positief beïnvloed?
3. Komen gescheiden ouders deze afspraken na? Welke ex-partners komen de afspraken na en welke niet?
4. Is er nood aan bijkomende regulering?

Bij het onderzoeken van de laatste twee domeinen stellen we ons volgende vragen:

1. Hoe verlopen zorg- en opvoedingstaken en de informatie-uitwisseling na echtscheiding, zonder formele afspraken?
2. Hebben de wetwijzigingen rond gezamenlijk ouderschap deze domeinen positief beïnvloed?
3. Bij welke ex-partners leidt deze verdeling tot een eerder gelijke uitkomst voor beiden en bij welke ex-partners is er een groter onevenwicht tussen beide ouders wat deze verdeling betreft?

- Is er nood aan regulering van deze domeinen?

3.1 DATA “SCHEIDING IN VLAANDEREN”

Om na te gaan hoe gescheiden ouders deze zaken regelen, worden twee groepen uit de dataset³ van “Scheiding in Vlaanderen”, verder “SiV-data” genoemd, gebruikt. De SiV-data bevatten informatie over partners waarbij één gezamenlijk kind geselecteerd werd en waarbij deze partners bevraagd werden over dit geselecteerde kind (voor meer uitleg over deze selectie, zie Pasteels, Mortelmans & Van Bavel, 2011). In de eerste groep (databestand 1) nemen we enkel wettelijk gescheiden partners op met een gezamenlijk en inwonend kind tussen 0 en 17 jaar. Deze subdataset bestaat uit 1.073 gescheiden ouders. Deze vaders (43.7%) en moeders (56.3%) zijn nooit ex-partners van elkaar. De tweede groep (databestand 2) bestaat uit 358 wettelijk gescheiden koppels met een gezamenlijk en inwonend kind tussen 0 en 17 jaar. Dat houdt in dat we informatie hebben afkomstig van zowel de vader als de moeder uit een ontbonden huwelijk waarin er minstens een kind is. Het tweede databestand bestaat voor een deel uit gescheiden ouders die ook al voorkomen in het eerste databestand. We selecteren nu echter die ontbonden huwelijken waarvan we telkens informatie hebben van beide ex-partners en gebruiken ook de dubbele informatie per ontbonden huwelijk. Doordat niet alle ex-partners van iedere gescheiden partner in de eerste groep meewerkten, is de tweede onderzoeksgroep kleiner dan de eerste. Bij elke analyse zal duidelijk vermeld worden welke groep we gebruiken.

We proberen elk domein van het ouderschapsplan te operationaliseren aan de hand van indicatoren gemeten met SiV-data. Voor de verblijfsregeling gebruiken we de huidige feitelijke verblijfsregeling, het naleven van

deze feitelijke verblijfsregeling en het aantal wijzigingen die deze huidige verblijfsregeling vooraf gingen als indicatoren. De kostenregeling drukken we uit als de huidige alimentatieregeling, problemen met de betaling van deze alimentatie, de verdeling van de buitengewone kosten en het al dan niet hebben van een gemeenschappelijke kindrekening. Voor de zorg- en opvoedingstaken gebruiken we de verdeling van specifieke taken tussen de ouders als indicator. De informatie-uitwisseling operationaliseren we door het samen spreken over de kinderen en het samen beslissingen nemen over de kinderen als indicatoren te selecteren.

Zoals hoger aangegeven zijn per domein van het ouderschapsplan een algemene stand van zaken en het effect van opeenvolgende wetswijzigingen hierop, antwoorden op de eerste en de tweede onderzoeksvraag. Bij onderzoeksvraag 3 bekijken we deze stand van zaken in het licht van kenmerken van de partners en het kind (leeftijd van het kind, het gebruik van bemiddeling tijdens de echtscheiding en de verblijfsregeling). Voor onderzoeksvraag 4 bekijken we de stand van zaken dan weer in het licht van het conflict tussen ex-partners tijdens de echtscheiding, het huidige conflict tussen ex-partners, de huidige band tussen ex-partners en de huidige band met het kind zoals de ouders deze evalueren. Deze kenmerken zijn subjectieve maten. Dit wil zeggen dat ze de perceptie van de respondent over een werkelijkheid nu of vroeger weergeven. In Appendix 1 geven we een overzicht van de verschillen tussen beide groepen wat betreft de leeftijd van het kind, de mate van conflict tijdens de scheiding (Bastaits, Van Peer & Mortelmans, 2011), het gebruik van professionele echtscheidingsbemiddeling (Bastaits, Van Peer, Alofs, Pasteels & Mortelmans, 2011), de mate van huidig conflict over het kind, de kwaliteit van de relatie met het kind en de kwaliteit van de relatie met de ex-partner. Voor ieder domein van het ouderschapsplan gaan we na of beide groepen verschillen met een test voor statistische signifi-

³ Voor meer informatie over de SiV-dataset en het SiV-onderzoek: zie Mortelmans, Pasteels, Van Bavel, Bracke, Matthijs & Van Peer (2011).

cantie (zie ook Appendix 2). In de resultaten bespreken we enkel de statistisch significante verschillen.

Om na te gaan of er verschillen zijn naargelang de toe te passen wetgeving over gezamenlijk ouderschap op het ogenblik van de echtscheiding, deelden we de twee groepen op in drie wetswijzigingscohorten: koppels gescheiden in de periode voor de wet van april 1995, koppels gescheiden na de wet van april 1995 waarmee het gezamenlijk ouderlijk gezag ingevoerd werd en koppels gescheiden na de wet van juli 2006 die het verblijfscoouderschap als te verkiezen verblijfsregeling naar voor schuift. Tabel 1 geeft de verdeling van de twee datasets binnen deze drie wetswijzigingscohorten weer. De eerste wetswijzigingscohort is beperkter in omvang. In alle grafieken worden de exacte aantallen vermeld om de lezer hierop attent te maken.

Tabel 1: Verdeling gescheiden ouders naar wetswijzigingscohorten, per databestand in %

Gescheiden	Databestand 1: individuen	Databestand 2: ex-koppels
Periode vóór de wet van april 1995	3.1	2.8
Periode na de wet van april 1995	71.8	72.8
Periode na de wet van juli 2006	25.1	24.4
	N=1063	N=353

Vershillen naar de grond van de echtscheiding worden niet nagegaan. Dat heeft te maken met de oververtegenwoordiging van ouders die gescheiden zijn met een echtscheiding onderlinge toestemming (EOT). In totaal zijn respectievelijk 83.6% en 81.8% van de ouders met een EOT gescheiden in databestand 1 en 2. We weten dat de SiV-data een oververtegenwoordiging van ouders gescheiden met een EOT kennen. Ook per cohorte

blijft deze oververtegenwoordiging van EOT's aanwezig. Bij het interpreteren van de resultaten moeten we in het achterhoofd houden dat het hier hoofdzakelijk gaat om ouders die gescheiden zijn met een EOT, wat niet volledig strookt met populatiegegevens.

3.2 DE VERBLIJFSREGELING (DATABESTAND 1)

We starten met een analyse van de huidige verblijfsregeling van kinderen van gescheiden ouders. De bedoeling van het opnemen van de verblijfsregeling in het Nederlandse ouderschapsplan is het contact van het kind met beide ouders bevorderen, waarbij beide ouders verplicht zijn om contact tussen het kind en de andere ouder aan te moedigen (De Rijksoverheid voor Nederland, 2010; Spruijt & Kormos, 2010). Daarnaast biedt het Nederlandse ouderschapsplan de mogelijkheid om de verblijfsregeling na een bepaalde tijd te evalueren en eventueel aan te passen. Daarom gaan we na welke afspraken over het verblijf van de kinderen in Vlaanderen worden gemaakt, of deze afspraken nageleefd worden en of de verblijfsregeling wordt aangepast.

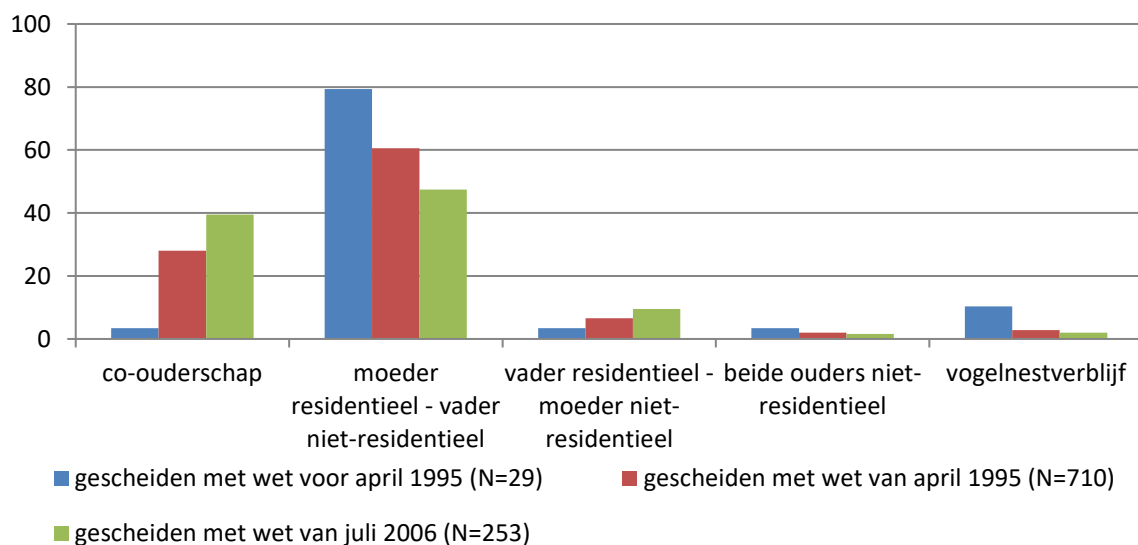
In de eerste plaats kijken we naar de verschillende verblijfsregelingen. Het contact tussen ouder en kind stimuleren is niet alleen de bedoeling van het Nederlandse ouderschapsplan, maar was ook het opzet van de Belgische wet van juli 2006. Uit de resultaten blijkt dat het merendeel van de kinderen van gescheiden ouders bij de moeder verblijft en dat de vader een niet-residentiële ouder is (57.7%). Daarnaast verblijven 30.4% van de kinderen in co-ouderschap. 7.2% van de kinderen hebben een residentiële vader en een niet-residentiële moeder en 1.9% heeft twee niet-residentiële ouders. 2.8% van de kinderen blijven in hetzelfde huis wonen, terwijl de ouders heen en weer verhuizen. Dit noemen we het vogelnestverblijf. Hoe deze indeling in types van verblijfsregelingen gebeurde, wordt beschreven in Appendix 3. Als we kijken naar de evolutie van de verblijfsregeling naargelang de verschillende wetswijzigingen, dan zien we in

Figuur 1 dat er met iedere nieuwe wet, een significante toename is van het aantal kinderen dat in co-ouderschap verblijft terwijl het aantal kinderen bij een residentiële moeder daalt. Daarnaast zien we dat het aantal kinderen met een residentiële vader een weinig toeneemt, terwijl het aantal kinderen met twee niet-residentiële ouders of in vogelnestverblijf afneemt. Nieuwe wetswijzigingen rond gezamenlijk ouderschap lijken de gewenste impact te hebben op de verblijfsregeling. Toch kan het ook na een wetswijziging een tijdje duren vooraleer de wetswijziging het beoogde effect heeft of kan het effect vroegere situaties niet altijd teniet doen. Zo zien we dat anno 2010, dus na de wet van juli 2006, de meeste kinderen nog steeds wonen in een gezin met een residentiële moeder en een niet-residentiële vader

Afspraken maken over de verblijfsregeling is slechts een eerste stap. De volgende vraag is of de gemaakte afspraken over het kind ook worden nageleefd. Dat blijkt niet altijd het geval. 15.4% van de gescheiden ouders schakelde al eens een deurwaarder of de politie in om het naleven van de verblijfsregeling af te dwingen. Alhoewel niet specifiek bevraagd

kunnen we veronderstellen dat het totale aandeel ontbonden huwelijken waarbij de verblijfsregeling niet wordt gerespecteerd, hoger ligt. Ongeveer evenveel moeders als vaders schakelden al een deurwaarder of de politie in bij het niet nakomen van de verblijfsregeling. We zien geen significant verschil naar wetswijziging rond gezamenlijk ouderschap, het gebruik van bemiddeling tijdens de echtscheiding, de leeftijd van het kind en de band met het kind. We zien wel een significant verschil naargelang het conflictniveau tussen de ouders tijdens de echtscheiding. Ouders die nu aangeven een vechtscheiding meegemaakt te hebben, schakelen vaker een deurwaarder of de politie in om de verblijfsregeling af te dwingen. Hetzelfde zien we bij ouders die na de scheiding nog veel ruzie maken over de kinderen. Ook zij schakelen vaker een deurwaarder of de politie in. Daardoor zetten deze ouders ook na de echtscheiding hun conflict verder wat kan leiden tot escalerende, conflictueuze situaties. We vermoeden hier een wisselwerking tussen het niet naleven van gemaakte afspraken en het aanwezig zijn en vermelden van conflicten. Ook de retrospectieve meting van het conflictgehalte tijdens de scheiding kan gekleurd zijn door de niet-

Figuur 1: Verblijfsregeling van inwonende kinderen naar wetswijzigingscohort in %

naleving van afspraken nadien. Omgekeerd zien we dat ouders die nog een goede band hebben met de ex-partner significant minder vaak beroep doen op de politie of deurwaarder om de verblijfsregeling af te dwingen.

Een verblijfsregeling kan worden aangepast. Uit onze analyses blijkt dat voor 32% van de kinderen de verblijfsregeling al minstens één keer werd aangepast. Voor het merendeel van de kinderen gebeurde deze aanpassing rond de leeftijd van 12 jaar, het begin van de puberteit. Kinderen in de puberteit kennen nieuwe prioriteiten. Familie en het gezin komen niet langer op de eerste plaats maar wel de vriendengroep (Groenhuijsen, 2006). Contact met vrienden en op de hoogte blijven van gebeurtenissen in die vriendengroep worden mogelijk belangrijker dan ieder weekend te verhuizen naar de niet-residentiële ouder of om de week van woonplaats wisselen. Ook hier zien we een significant verschil tussen ouders met en zonder een vechtscheiding. Kinderen veranderen vaker van verblijfsregeling indien de ouders meer conflict hadden ten tijde van de scheiding. Daarnaast zien we ook dat ouders die meer veranderingen in de verblijfsregeling kennen, ook nu significant meer ruzie maken over de kinderen. Dit kan opnieuw een wisselwerking zijn. Enerzijds kan het zijn dat ouders die de verblijfsregeling aanpassen hierdoor meer ruzie krijgen, maar anderzijds kunnen ouders de verblijfsregeling ook aanpassen omwille van een bestaand conflict

Op basis van de resultaten omtrent de verblijfsregeling lijkt er nood te zijn aan extra regulering. Aan de ene kant is co-ouderschap wel in opmars, hetgeen op zich goed is om het contact met beide ouders te stimuleren. Aan de andere kant zien we dat in sommige gevallen ouders het contact tussen de andere ouder en het kind verhinderen of dat bepaalde ouders zich niet aan de verblijfsregeling houden. Dat blijkt uit het feit dat toch nog steeds ongeveer één op zes gescheiden ouders een deurwaarder of politie moet inschakelen om de verblijfsregeling correct toe te passen.

Daarnaast is er extra regulering nodig om de veranderingen in de verblijfsregeling beter te voorzien. Gezien bij één op drie kinderen de feitelijke verblijfsregeling ooit werd aangepast, lijkt het nuttig om het herzien van de verblijfsregeling te formaliseren. Ook de inspraak van de kinderen in deze verblijfsregeling zou meer via wetgeving kunnen geregeld worden. In België worden de kinderen immers niet systematisch betrokken bij het opstellen van een verblijfsregeling, wat nadien tot meer aanpassingen in de verblijfsregeling kan leiden.

3.3 DE KOSTENVERDELING (DATABESTAND 1)

In het Nederlandse ouderschapsplan worden als tweede element afspraken over de kosten van de kinderen opgenomen. Daarbij kijkt men niet alleen naar de alimentatie die beide ouders eventueel moeten betalen, maar tevens naar hoe de kosten van de kinderen voor kledij, doktersbezoek, school, hobby's, ... geregeld worden. Het uitgangspunt hier is dat beide ouders de verantwoordelijkheid dragen over hun kind en dat ze, ook nadat ze gescheiden zijn, moeten voorzien in het levensonderhoud van hun kind (De Rijksoverheid voor Nederland, 2010; Spruijt & Kormos, 2010). In de Belgische wetgeving zit vervat dat kinderen recht kunnen hebben op alimentatie. Sinds maart 2010 voorziet de Belgische wetgeving dat gescheiden ouders afspraken kunnen maken voor een gezamenlijke kindrekening en ook de verdeling van buitengewone kosten kunnen regelen, maar de gescheiden ouders in deze steekproef zijn gescheiden vóór maart 2010.

Voor hen gold deze wet nog niet. Daarom kijken we in dit deel niet alleen naar hoe het betalen van alimentatie verloopt in Vlaanderen maar eveneens naar de verdeling van de buitengewone kosten en het eventuele bestaan van een kindrekening bij ouders gescheiden vóór maart 2010.

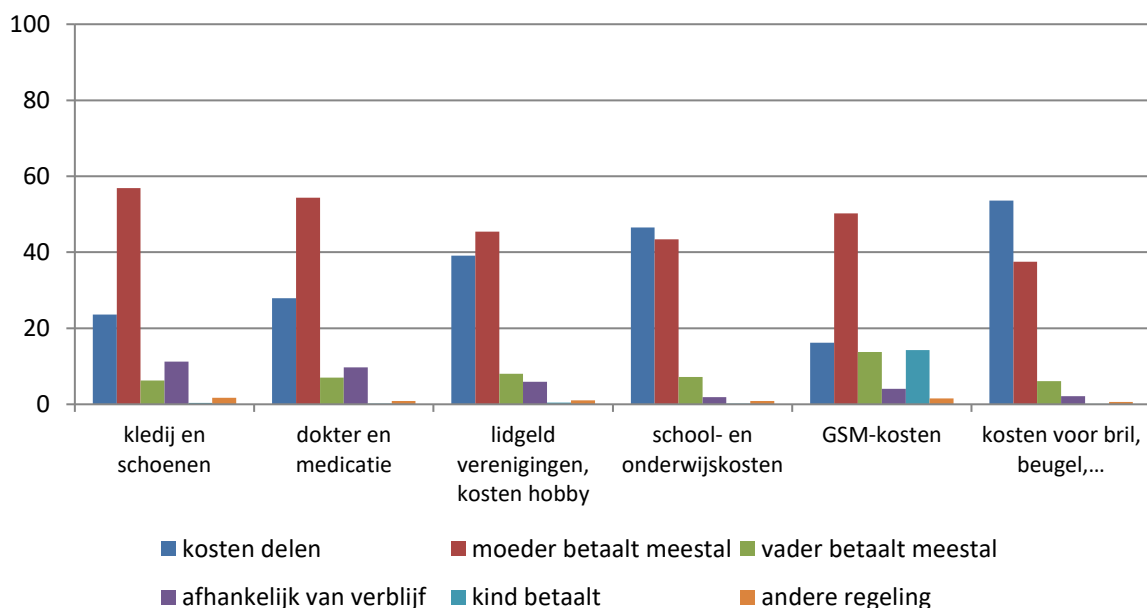
Eerst kijken we naar de alimentatie voor het kind. Van 783 kinderen van gescheiden ouders hebben we informatie over het recht op alimentatie. Daarvan heeft 97.7% ooit recht gehad op alimentatie en ontvangt nu nog 91.9% alimentatie. Bij iedere wetswijziging blijft het aantal kinderen dat ooit recht op alimentatie had of nu nog heeft gelijk.

Hoewel een groot aandeel van de kinderen nu recht heeft op alimentatie, zijn er toch problemen met het ontvangen van deze alimentatie. 11.4% van de kinderen ontvangt de alimentatie niet altijd. Daarnaast ontvangt 8.0% van de kinderen minder alimentatie dan het afgesproken bedrag. Voor beide betalingsproblemen zien we geen significant verschil naar

wetswijziging rond gezamenlijk ouderschap. Daarnaast zien we geen verschil naar het gebruik van professionele echtscheidingsbemiddeling tijdens de echtscheiding.

Als we nagaan bij welke ouders deze betalingsproblemen zich voordoen, zien we dat ouders die meer conflict hadden tijdens de echtscheiding, diegenen zijn waarvan de kinderen de alimentatie significant minder vaak ontvangen. De ruzies tijdens de scheiding zetten zich dus achteraf soms door in het niet altijd betalen van de kindalimentatie. Daarnaast zien we dat kinderen die een lager bedrag dan afgesproken ontvangen, significant vaker ouders hebben die ruzie maken over de kinderen. Dit kan weer een wisselwerking zijn. Enerzijds zijn er ouders waar de ruzie over de kinderen net zal gaan over dit tekort aan alimentatie. Anderzijds zijn er ouders die net minder alimentatie betalen omwille van de ruzies die zich voordoen. Jongere kinderen krijgen significant vaker een lager bedrag alimentatie dan afgesproken. Verder zien we dat kinderen vaker hun alimentatie ontvangen en

Figuur 2: Verdeling van de betaling van buitengewone kosten voor het kind naar soort kosten in % (N=856)

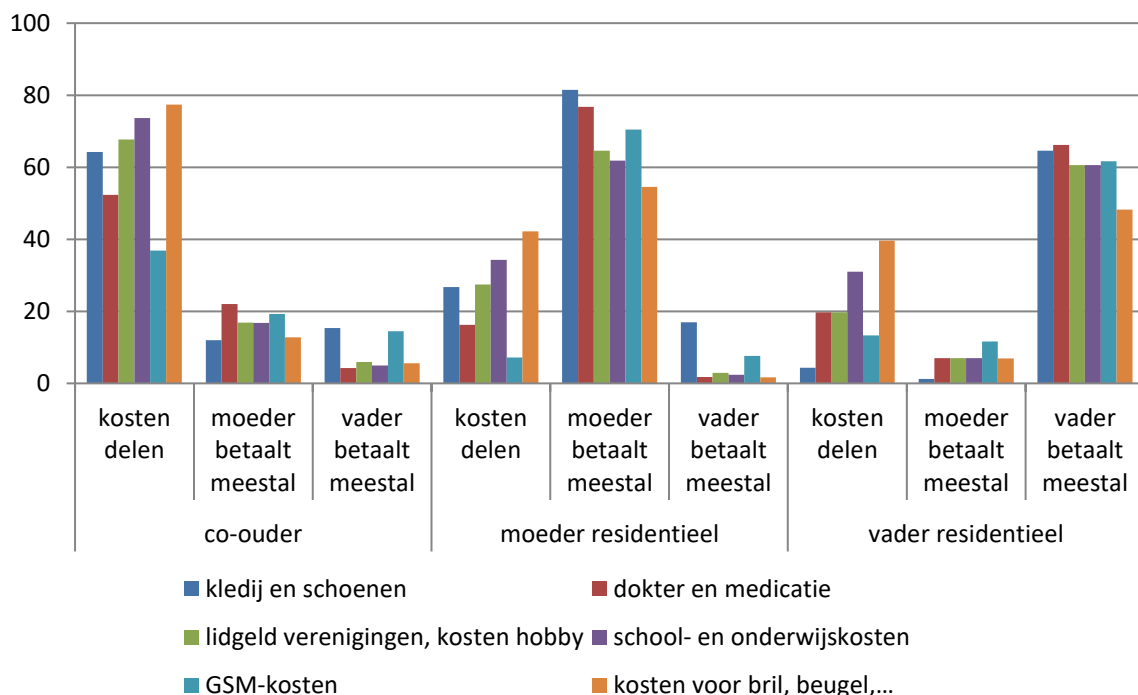
vaker het afgesproken bedrag alimentatie krijgen indien de ouders na de echtscheiding een goede band met elkaar hebben. We vinden geen significant verschil naar de relatie tussen ouder en kind. Of de ouder die alimentatie betaalt een goede band heeft met het kind, maakt niets uit voor eventuele betalingsproblemen. Evenmin maakt uit of de ouder die alimentatie moet ontvangen een goede band heeft met het kind. Het betalen van alimentatie en het nakomen van de verblijfsregeling zijn gerelateerd aan elkaar. Uit de praktijk blijkt vaak dat kindalimentatie en de verblijfsregeling als ruilproducten worden gebruikt (Mortelmans, 2008). Indien de ene ouder de verblijfsregeling niet nakomt, zal de andere ouder de afspraken rond de kindalimentatie niet nakomen. Resultaten op basis van SiV-data bevestigen dat er een significant verband is tussen het nakomen van de verblijfsregeling en het correct betalen van de kindalimentatie. Ouders die vaker een deurwaarder of politie inschakelen om de verblijfsregeling af te dwingen, ontvangen significant

vaker geen kindalimentatie of ontvangen niet genoeg.

Ten tweede kijken we naar de verdeling van de buitengewone kosten. Kosten voor kledij en schoenen, doktersbezoek, onderwijs, gsm, hobby's, brillen en beugels worden immers niet altijd meegerekend in het verschuldigde bedrag aan kindalimentatie. We vermelden dat we enkel kijken naar de verdeling van deze kosten maar niet naar de omvang van deze kosten. Uit Figuur 2 blijkt dat vooral de moeder de buitengewone kosten op zich neemt, vooral als het gaat om het betalen van kledij en schoenen, doktersbezoek en medicatie en gsm. De kosten worden vaker gedeeld tussen de ouders als het gaat om school- en onderwijskosten, kosten voor hobby's of kosten voor beugel, bril,...

Wie de buitengewone kosten betaalt, hangt sterk af van de verblijfsregeling van het kind. Uit Figuur 3 blijkt dat voornamelijk ouders in co-ouderschap de buitengewone kosten de-

Figuur 3: Verdeling van de betaling van diverse soorten buitengewone kosten voor het kind naar verblijfsregeling in % (N=794)

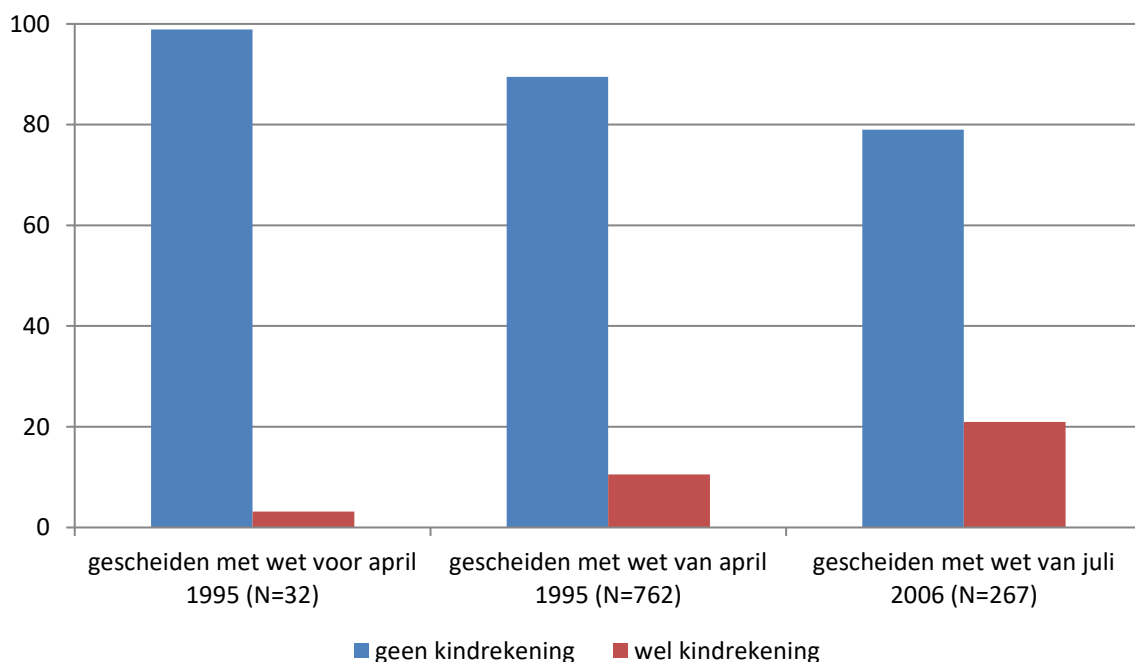
len, terwijl de residentiële ouder, -vader of moeder-, de buitengewone kosten vaak zelf betaalt. Deze verschillen zijn significant. Een belangrijke vaststelling is het feit dat in co-ouderschap de moeder vaker dan de vader de buitengewone kosten betaalt. Het co-ouderschap aanbevelen kan dus ten nadele zijn van de moeder wat het kostenplaatje dat hoort bij de opvoeding van de kinderen betreft als er vooraf geen afspraken zijn over alle kosten. Daarnaast zien we dat ook de niet-residentiële moeder vaker buitengewone kosten zal betalen dan de niet-residentiële vader. Of gescheiden ouders deze regeling billijk vinden, is niet bevraagd, evenmin of er vooraf al dan niet expliciete afspraken waren.

Om deze buitengewone kosten te betalen, kunnen ouders een gemeenschappelijke kindrekening hanteren. Dat is een gezamenlijke rekening waarmee ze de buitengewone kosten voor het kind kunnen betalen. Uit de resultaten blijkt dat 12.9% van de ouders een gezamenlijke kindrekening heeft. Figuur 4

toont dat het aandeel ouders met een gezamenlijke kindrekening wel significant is gestegen met iedere wetswijziging rond gezamenlijk ouderschap maar dat nog steeds maar één op vijf ouders die gescheiden is na de wetswijziging in 2006 een gezamenlijke kindrekening heeft.

Ouders met een gezamenlijke kindrekening zijn significant vaker ouders in co-ouderschap. Daarnaast blijkt dat ouders die een gezamenlijke kindrekening hebben significant vaker ouders zijn die tijdens de scheiding gebruikt gemaakt hebben van professionele echtscheidingsbemiddeling. Dat doet vermoeden dat de echtscheidingsbemiddelaar vaker een gezamenlijke kindrekening suggereert als middel om de buitengewone kosten met betrekking tot het kind te betalen. Verder zijn ouders met een gezamenlijke kindrekening vaker ouders die minder ruzie tijdens de scheiding en momenteel een betere band met elkaar laten rapporteren. Dat kan erop wijzen dat ouders die beter met elkaar overeenkomen, zowel

Figuur 4: Gezamenlijke kindrekening naar wetswijzigingscohort in %

tijdens de scheiding als erna, het gemakkelijker vinden om een gezamenlijke kindrekening te hebben, terwijl ouders die minder goed met elkaar overeenkomen het moeilijker hebben om de buitengewone kosten met betrekking tot de kinderen te regelen via een gemeenschappelijke kindrekening.

Uit de resultaten voor het domein van de kostenverdeling blijkt dat extra regulering zou kunnen helpen om onvolkomenheden inzake de alimentatie of de buitengewone kosten te voorkomen. Enerzijds verloopt de betaling van de alimentatie die formeel is vastgelegd, niet altijd correct. Ongeveer één op tien kinderen ontvangt niet altijd alimentatie en 8% ontvangt minder dan het afgesproken bedrag. Dat gaat vaak gepaard met het niet nakomen van de verblijfsregeling en het conflict tussen beide ouders. De ouders die slachtoffer zijn van deze wanbetaling richten zich soms tot DAVO, wat maakt dat de overheid bepaalde kosten tijdelijk op zich neemt die ouders eigenlijk zelf moeten betalen voor hun kind. Deze kosten worden dan nadien teruggevorderd bij de nalatende ouder. Het beleid kan hier het verplichte overleg over alle kosten dat leidt tot een consensus tussen beide ouders als preventie tegen wanbetaling aanbevelen. Dat bevordert niet alleen de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de ouders maar zorgt tevens voor een besparing in de overheidskosten. Naast de wettelijke regeling over de alimentatie moeten ouders nog steeds zelf de verdeling van buitengewone kosten regelen. Iets meer dan één op tien ouders doen dit via een gemeenschappelijke kindrekening. Dit zijn echter vooral ouders in co-ouderschap, die professionele echtscheidingsbemiddeling gevolgd hebben en minder conflict hebben. Verder loopt de verdeling van deze buitengewone kosten niet altijd even gelijk, moeders betalen meer buitengewone kosten voor de kinderen dan vaders. Dat kan weer conflict tussen ouders opleveren, wat niet bevorderlijk is voor het welbevinden van het kind (Van Peer, 2007).

3.4 ZORG- EN OPVOEDINGSTAKEN VERDELEN (DATABESTAND 2)

Een derde domein dat in het Nederlandse ouderschapsplan wordt opgenomen, is de verdeling van de zorg- en opvoedingstaken. Dit domein werd opgenomen met als doel de band tussen ouder en kind te versterken. Als beide ouders gezamenlijk verantwoordelijk zijn inzake de zorg voor het kind, dan hebben beide ouders de kans om een gelijk(w)aardige band met het kind op te bouwen. Verder moet het op voorhand vastleggen van de verdeling van zorg- en opvoedingstaken de betrokkenheid van beide ouders aanscherpen. In België is het niet verplicht dat ouders deze zaken regelen vooraleer ze hun verzoek tot echtscheiding indienen. Toch wil dat niet zeggen dat er niet voor de kinderen gezorgd moet worden. Naast de verblijfs- en alimentatieregeling, zijn er ook een aantal zorg- en opvoedingstaken die verdeeld en dus geregeld kunnen worden tussen de ouders: praten met het kind over de problemen van het kind, vrienden laten komen van het kind, het kind helpen bij zijn huiswerk, uitstapjes maken met het kind (vb. naar de speeltuin gaan, gaan shoppen,...), activiteiten van het kind bijwonen (vb. schoolvoorstelling, sportwedstrijd,...), het vervoer van het kind, thuisblijven als het kind ziek is en naar oudercontacten van het kind gaan zijn de taken waarover de SiV-dataset informatie verstrekt. Voor deze analyse hebben we gebruik gemaakt van databestand 2 met gegevens op koppelniveau aangezien elke partner enkel voor zichzelf moest beantwoorden welke taken hij/zij op zich neemt. Door beide antwoordpatronen te combineren weten we voor ieder gescheiden ouderpaar welke ouder bepaalde taken meer of minder op zich neemt in vergelijking met de andere ouder.

Uit Figuur 5 blijkt dat het vooral de moeder is die de meeste zorg- en opvoedingstaken op zich neemt. De taken die vaders meer op zich nemen, zijn vooral de minder routineuze taken zoals uitstapjes maken en activiteiten van het kind bijwonen. Dit is in overeenstemming

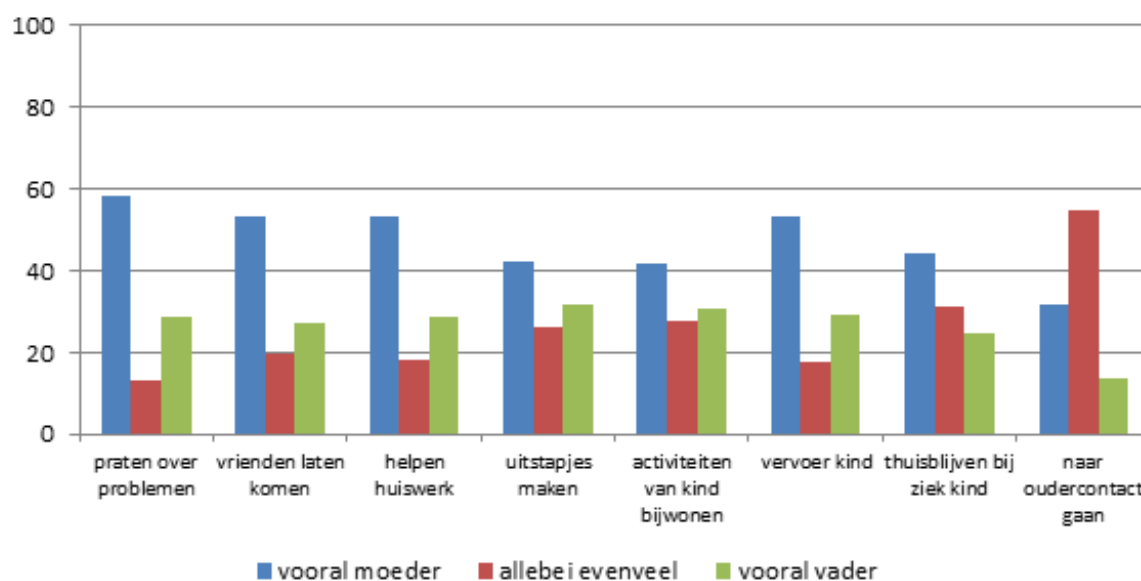
met resultaten uit ander onderzoek. Deze geven ook aan dat gescheiden vaders vaker de minder routineuze zaken doen met hun kinderen terwijl gescheiden moeders vaker de echte zorgtaken opnemen (Stewart, 1999). Er is echter één uitzondering. Gescheiden moeders en vaders gaan allebei even vaak naar de oudercontacten van de school. Dit kan erop wijzen dat beide ouders samen gaan, maar het kan er even goed op wijzen dat ouders afwisselend gaan of zelfs iedere keer een apart oudercontact aanvragen. Toch duidt dit erop dat zowel vaders als moeders na echtscheiding evenveel betrokken blijven bij het schoolleven van hun kind.

Aangezien veel zorg- en opvoedingstaken gerelateerd zijn aan het verblijf van het kind bij de ene of de andere ouder, verschilt het opnemen van deze zorg- en opvoedingstaken naargelang deze verblijfsregeling. Uit Figuur 6 blijkt dat in geval van een residentiële en niet-residentiële ouder vooral deze eerste, ongeacht of het vader of moeder is, deze taken

voor eigen rekening neemt. Toch zien we dat bij ouders in co-ouderschap, het wel vooral de moeder is die deze zorg- en opvoedingstaken op zich neemt. Vaders in co-ouderschap nemen in verhouding meer taken op dan niet-residentiële vaders, maar toch nog minder dan moeders in co-ouderschap. Deze verschillen zijn statistisch significant. De uitzondering blijft naar het oudercontact gaan, hetgeen vaders en moeders in alle verblijfsregelingen vooral beiden evenveel doen.

Hoewel de wetgeving gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid stimuleert, blijkt dit zich in de praktijk niet altijd te vertalen in een meer gelijke verdeling van de taken. Als we kijken naar de invloed van de wetwijzigingen zien we geen significant verschil in de verdeling van zorg- en opvoedingstaken tussen wetwijzigingscohorten voor een zelfde verblijfsregeling. Ook het gebruik van professionele echtscheidingsbemiddeling speelt hierbij geen rol. Dit wijst erop dat, hoewel de wet en de meeste bemiddelaars

Figuur 5: Verdeling van de zorg- en opvoedingstaken voor de kinderen tussen gescheiden ouders in % (N=358)

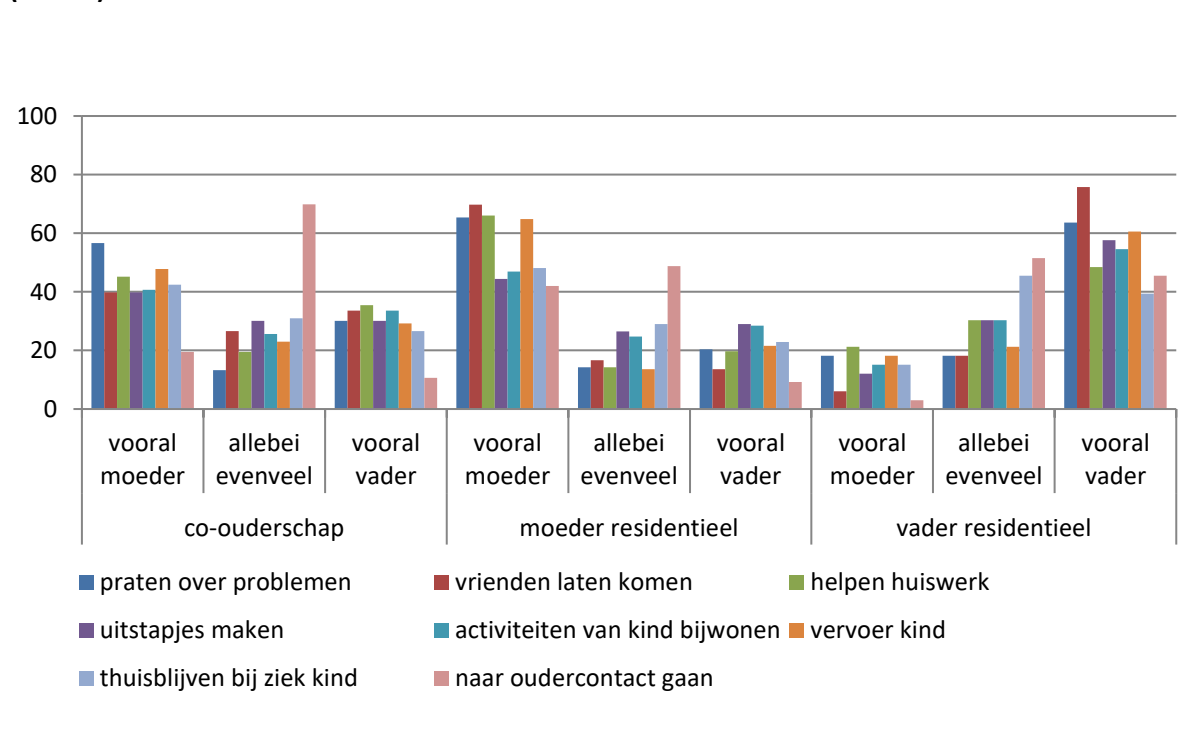

pogen gezamenlijk ouderschap voorop te stellen, dit zich niet concretiseert in specifieke zorg- en opvoedingstaken. Dit zou kunnen verbeteren en hierbij is het belangrijk voor ogen te houden dat bepaalde taken niet noodzakelijk verbonden moeten zijn met de verblijfsregeling. Het kan evengoed zijn dat moeders enkele taken opnemen wanneer het kind bij de vader is en omgekeerd (vb. de vader brengt het kind altijd naar het voetbal, ook al is het kind bij de moeder).

Verder vinden we enkele significante verschillen naar leeftijd van het kind, huidig en vroeger conflict en de relatie met het kind en de ex-partner. Als het gaat om praten met het kind over de problemen van het kind, dan zien we dat de ouder die dit vooral doet de ouder is die aangeeft een betere band met het kind te hebben. Als vaders vaker met hun kind praten over de problemen van het kind, dan geven deze vaders ook meer aan een goede band te hebben met het kind, dan wanneer moeders vaker met het kind praten over de

problemen van het kind. Hetzelfde geldt voor moeders. Hier kan natuurlijk een wisselwerking bestaan: een goede band hebben en de mate waarin men met elkaar problemen bespreekt, versterken elkaar. We vinden analoge resultaten voor moeders wat betreft vrienden laten komen van het kind en de rapportering van een goede band met het kind. Helpen bij het huiswerk gebeurt vooral door vaders wanneer het kind ouder is. De activiteiten van het kind worden vooral door vaders bijgewoond wanneer het kind ouder is maar vooral door moeders bijgewoond wanneer moeders aangeven dat de band met het kind goed is. Beide ouders wonen even vaak de activiteiten van het kind bij wanneer de vader aangeeft dat beide ouders nog een goede band hebben met elkaar. Het vervoer van het kind is een taak die vooral vaders op zich nemen wanneer het kind ouder is. Naar het oudercontact gaan is een taak die vooral vaders opnemen wanneer vaders aangeven een goede band te hebben met het kind. Voor de andere taken (thuisblijven bij een ziek kind en uitstapjes

Figuur 6: Verdeling van de zorg- en opvoedingstaken tussen de ouders naar verblijfsregeling in % (N=331)

maken) vinden we geen significante verschillen.

Uit de resultaten voor het domein van de zorg- en taakverdeling blijkt dat er ruimte is voor verbetering, gezien moeders, ook in co-ouderschap, nog steeds het merendeel van de zorgtaken op zich nemen. Nu worden moeders mogelijks overbelast of eigenen moeders zich mogelijks meer taken toe, terwijl vaders misschien minder kansen krijgen of nemen om een band met hun kind op te bouwen. Het zijn immers vaders en moeders die een goede band hebben met het kind, die vaker taken op zich nemen. Het pas na de echtscheiding verdelen van de zorgtaken, in plaats van vooraf duidelijke afspraken maken, zorgt er nu voor dat beide ouders in de praktijk niet in dezelfde mate taken opnemen. Dit druist in tegen het principe van gezamenlijk en gedeelde ouderlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid. Deze verdeling van zorgtaken hoeft niet noodzakelijk gelijk te lopen met de verblijfsregeling. Verder kunnen ook andere personen dan de twee ouders deze zorgtaken op zich nemen. We moeten daarnaast ook stilstaan bij het feit dat de verdeling van de zorgtaken vóór de scheiding misschien ook niet altijd gelijk was en dat ouders soms kiezen voor een ongelijke verdeling. Het beleid heeft dus niet als taak een gelijke verdeling in zorg- en opvoedingstaken na te streven tussen beide ouders, maar heeft wel als taak ouders aan te zetten om vooraf deze verdeling te bespreken, afspraken te maken en hierover een consensus te bereiken.

3.5 DE INFORMATIE-UITWISSELING (DATABESTAND 1)

Ouders moeten informatie over hun kind(eren) uitwisselen. Deze vereiste is als vierde domein opgenomen in het Nederlandse ouderschapsplan. Hierbij moet vastgelegd worden hoe ouders elkaar op de hoogste houden over het kind en hoe ze beslissingen nemen met betrekking tot het kind. Dit vertrekt vanuit het principe dat beide ouders recht hebben op informatie over het kind. Daar-

naast dient de informatie-uitwisseling om de band tussen beide ouders te verbeteren met het oog op het welzijn van kind. In België zijn ouders niet verplicht hierover afspraken te maken, maar kunnen ze deze informatie-uitwisseling wel vrijwillig vastleggen in een ouderschapsovereenkomst.

Uit Figuur 7 blijkt dat gescheiden ouders niet vaak met elkaar spreken over het kind. Ongeveer één op vier gescheiden ouderparen spreekt nooit meer met elkaar over het kind en 28.5% doet dit minder dan één keer per maand. Samen grote beslissingen nemen met betrekking tot het kind gebeurt nog minder vaak. 43.0% van de gescheiden ouderparen doet dit nooit en 40.5% doet dit minder dan één keer per maand. Als we de verschillende verblijfsregelingen in rekening brengen, blijkt dat ouders in co-ouderschap vaker samen spreken en samen beslissingen nemen over hun kind dan ouderparen met een residentiële en een niet-residentiële ouder. Toch blijft de informatie-uitwisseling ook daar laag.

De wetswijzigingen met betrekking tot gezamenlijk ouderschap hebben een positieve invloed gehad. Ouders die gescheiden zijn met recentere wetgeving, wisselen significant vaker informatie over het kind uit en nemen vaker samen beslissingen. Wanneer we dit controleren voor verblijfsregeling, blijkt dat ouders in co-ouderschap niet significant vaker informatie uitwisselen wanneer ze gescheiden zijn met recentere wetgeving. Daarentegen wisselen residentiële ouders met niet-residentiële ouders wel significant vaker informatie wanneer ze gescheiden zijn met recentere wetgeving. Dit toont aan dat ouders wanneer ze een verblijfsregeling kiezen die overleg minder noodzakelijk maakt, ze toch de door opeenvolgende wetswijzigingen veranderde mentaliteit omtrent gezamenlijk ouderschap volgen wat gezamenlijk overleggen betreft. Het volgen van professionele echtscheidingsbemiddeling maakt hier geen significant verschil.

Daarnaast zien we enerzijds dat informatie uitwisselen over het kind conflict met zich kan meebrengen of dat er conflict kan aan voorafgaan. Ouders die veel conflict hadden tijdens de scheiding wisselen significant minder informatie uit terwijl ouders die nadien veel ruzie maken over hun kind, significant vaker informatie uitwisselen met betrekking tot hun kind. Dit wijst erop dat informatie uitwisselen zoals dit nu gebeurt niet altijd goed verloopt. Ouders kunnen net meer ruzie maken wanneer ze met elkaar spreken over het kind en beslissingen nemen omdat ze het niet eens zijn met elkaar. Ze proberen dan wel om informatie uit te wisselen, maar dat heeft niet noodzakelijk een positief effect voor het kind, gezien conflict tussen gescheiden ouders een negatieve impact heeft op het welbevinden van kinderen (Van Peer, 2007). Anderzijds zijn er ouders bij wie de informatie-uitwisseling beter verloopt. Hoe beter de band met de ex-partner en hoe beter de band met het kind, hoe vaker gescheiden ouders op een positieve manier informatie uitwisselen. Dit kan een wisselwerking zijn. Ouders die meer informatie uitwisselen op een rustige manier, zonder conflict, versterken hun band met elkaar en met het kind. Maar het kan ook zijn dat ou-

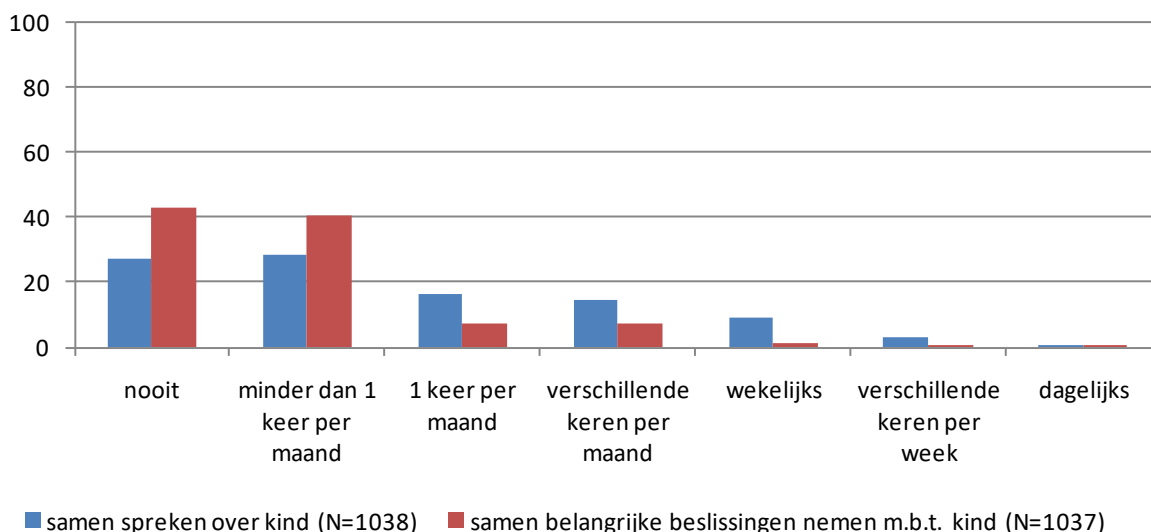
ders die een betere band hebben met elkaar en met het kind meer informatie uitwisselen omdat dit voor hen gemakkelijker is dan voor ouders die geen goede band met elkaar en met het kind hebben. Verder zien we dat vooral ouders van jongere kinderen meer met elkaar spreken en beslissingen nemen. Ook hier houdt dat verband met de verblijfsregeling aangezien ouders met jongere kinderen vaker ouders in co-ouderschap zijn die met recentere wetgeving gescheiden zijn.

De resultaten voor het domein van de informatie-uitwisseling geven weer aan dat er nood is aan extra regulering. Hoewel ongeveer 3 op 4 gescheiden ouders nog met elkaar spreken over het kind, komt toch 1 op 4 ouders niet tegemoet aan het recht op informatie over het kind. Als het gaat over beslissingen nemen met betrekking tot het kind, loopt dit aantal op tot bijna de helft van de ouders. De wetgever en het beleid kunnen stimuleren dat ouders met gedeeld ouderlijk gezag dit recht op informatie wederzijds naleven.

3.6 NAAR EEN GEÏNTEGREERD BELGISCH OUDERSCHAPSPLAN ? (DATABESTAND 2)

In dit laatste deel gaan we na of het invoeren

Figuur 7: Frequentie van de informatie-uitwisseling tussen gescheiden ouders met betrekking tot hun kind in %

van een geïntegreerd ouderschapsplan naar Nederlands model in België een goed idee zou zijn. Uit de voorgaande alinea's waar we de dimensies apart bekeken, bleek dat er nood is aan bijkomende regulering. In deze paragraaf gaan we een stap verder en bekijken we hoe vaak deze noden op verschillende domeinen tegelijk voorkomen. Daarvoor hebben we iedere moeder en iedere vader van hetzelfde ex-koppel gescoord op de onderstaande indicatoren van de vier verschillende domeinen om deze combinatie van noden in kaart te brengen.

1. het inschakelen van de deurwaarder of politie om de verblijfsregeling af te dwingen
2. een verandering in de verblijfsregeling
3. wanbetaling van alimentatie
4. de verdeling van de buitengewone kosten
5. de verdeling van de zorgtaken
6. samen spreken over het kind
7. samen beslissen over het kind

Voor elke indicator bepaalden we een criterium om de bestaande situatie te evalueren als voldoende (1) of onvoldoende (0). Deze criteria zijn terug te vinden in Appendix 4. Uit Tabel 2 blijkt dat er vooral noden zijn op vlak van verdeling van zorgtaken, verdeling van buitengewone kosten en samen beslissingen nemen over het kind.

De combinatie van deze noden berekenen we aan de hand van een totale score. De totale score op de 7 indicatoren samen kan variëren van 0 tot 7. Een score van 0 houdt in dat ouders slecht scoren op de vier besproken dimensies terwijl een score van 7 inhoudt dat de

Tabel 2: Bestaande noden (moeders of vaders met score 0) per indicator in %

	% onvoldoende volgens moeders	% onvoldoende volgens vaders
Afdwingen verblijfsregeling	13.7	13.7
Verandering verblijfsregeling	36.0	30.7
Wanbetaling alimentatie ⁴	--	7.5
Betalen buitengewone kosten	63.5	45.9
Verdeling van de zorg- en opvoedingstaken	73.9	73.9
Samen spreken over het kind	26.3	27.7
Samen beslissen over het kind	41.1	39.2
	N=350	N=347

bestaande situatie op alle aspecten voldoet. We bestuderen de scores voor moeders en vaders van hetzelfde ex-koppel apart omdat moeders en vaders een bepaalde situatie na echtscheiding verschillend kunnen rapporteren. In Tabel 3 geven we de verdeling met betrekking tot deze totaalscore voor alle gescheiden moeders en vaders.

Uit deze tabel kunnen we enerzijds afleiden dat volgens de moeders 47.5% en volgens de vaders 31.4% van de ex-koppels een score van drie of minder hebben op alle indicatoren van het ouderschapsplan samen. Ongeveer één derde tot bijna de helft van de gescheiden ouders (afhankelijk van de visie van vader of moeder) slaagt er niet afdoende in om onvolkomenheden op deze domeinen van ouderschap na echtscheiding zoals beschreven in Appendix 4 te vermijden. Anderzijds zien we dat 10.0% volgens de moeders of 22.1% vol-

⁴ Dit percentage werd berekend op enkel die mannen die alimentatie verschuldigd zijn (N=201). Voor vrouwen is dit aantal te laag om percentages te berekenen (N = 18).

gens de vaders een score van 6 of 7 heeft en er wel in slaagt om goede regelingen en een niet al te ongelijke taakverdeling te maken en deze regelingen ook na te leven. Maar hoewel één op tien tot ongeveer één op vijf (afhankelijk van de visie van moeder of vader) gescheiden ouderparen erin slagen om nagenoeg over alle domeinen van het ouderschapsplan goede afspraken en verdelingen te maken, blijft er toch een aandeel gescheiden ouders bestaan die op meerdere van deze domeinen noden laten rapporteren.

Tabel 3: Score (0-7) van gescheiden moeders en vaders voor 7 domeinen van het ouderschapsplan (% en cumulatief %)

Score ouderschapsplan	% volgens moeders	cumulatief % volgens moeders	% volgens vaders	cumulatief % volgens vaders
0	2.0	2.0	0.6	0.6
1	7.8	9.8	6.4	7.0
2	19.3	29.1	9.6	16.6
3	18.4	47.5	14.8	31.4
4	24.2	71.8	20.3	51.7
5	19.3	91.1	26.2	77.9
6	8.4	99.4	18.0	95.9
7	0.6	100.0	4.1	100.00
	N=347		N=344	

Vervolgens gaan we na op welke aspecten van het ouderschapsplan ouders vaker slechter scoren en welke zaken beter verlopen. Indien gescheiden ouders een score 1 hebben en nagenoeg op alle zaken noden rapporteren, dan blijkt dat ze wel de verblijfsregeling naleven. Dat geldt zowel voor de visie van moeders als deze van vaders. Deze ouders schakelen zelden de deurwaarder of politie in om de verblijfsregeling af te dwingen. Indien ouders een score 2 hebben, zien we dat zowel voor moeder als vader de zaken die ze goed regelen opnieuw het naleven van de verblijfsregeling maar ook het ongewijzigd laten van de verblijfsregeling zijn. Indien ouders op drie indicatoren van de totaalscore een voldoende

scoren, zijn dat opnieuw het naleven en het ongewijzigd laten van de verblijfsregeling. Deze ouders slagen erin om tijdens de scheiding een verblijfsregeling uit te werken waar beiden zich aan houden. Of beide ouders tevreden zijn met deze regeling en of de kinderen zich hier goed bij voelen, werd niet bevraagd in het SiV-onderzoek. Daarnaast geven moeders met score 3 aan dat vooral het spreken over de kinderen vlot verloopt, daar waar vaders met score 3 aangeven dat er geen wanbetaling is van alimentatie. Dit is logisch gezien vaders veel vaker kindalimentatie verschuldigd zijn dan moeders. Het is niet toevallig dat de domeinen van het ouderschapsplan waarop ouders goed scoren, vooral de verblijfsregeling en de alimentatieregeling zijn. Dit zijn immers twee domeinen van het ouderschapsplan waarover Belgische wetgeving bestaat. Als we vervolgens kijken op welke domeinen ouders met een totaalscore vanaf 4 toch een nood laten rapporteren, dan blijken dat vooral het nemen van gezamenlijke beslissingen en de verdeling van de zorgtaken en de buitengewone kosten zijn. Dit geldt zowel voor vaders als voor moeders.

Beide perspectieven bij de exploratie van de totaalscore uit tabel 3 duiden er op dat ouders enerzijds voor domeinen waarop regelgeving bestaat minder vaak noden rapporteren en ze anderzijds vooral noden rapporteren op die domeinen van het ouderschapsplan waar nog geen wetgeving voor bestaat⁵, nl. afspraken over de verdeling van de zorgtaken en de informatie-uitwisseling. Deze resultaten duiden erop dat veel ouders na de echtscheiding op deze domeinen niet alles even goed kunnen doen verlopen, en hier regelgeving mogelijks een verschil kan maken. De wetgever en het beleid zouden de ruimte voor verbetering op deze eerste domeinen kunnen aangrijpen door ouders te verplichten of minstens aan te

⁵ Gezien de wet van maart 2010 over de gezamenlijke kindrekening en de verdeling van de buitengewone kosten na de scheiding van de ouders in onze steekproef kwam, kunnen we deze niet mee in rekening brengen.

bevelen om waar mogelijk de organisatie van de zorgtaken en de informatie-uitwisseling na de echtscheiding al bij de echtscheiding formeel vast te leggen. De wet van maart 2010 rond de gezamenlijke kindrekening en de verdeling van de buitengewone kosten, zet alvast een stap in de goede richting.

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN VOOR HET BELEID

De resultaten uit deze beleidspaper geven aan dat er nog ruimte voor verbetering is in de wetgeving over ouderschap na echtscheiding. Het blijkt immers dat de wetswijzigingen die gezamenlijk ouderschap al stimuleren toch nog niet altijd tot gevolg hebben dat ze ook gezamenlijk en zonder conflicten hun verantwoordelijkheid voor de kinderen opnemen. De wetten van 1995 en 2006 hebben er wel voor gezorgd dat ouders nu meer kiezen voor co-ouderschap, waardoor het contact tussen het kind en beide ouders gewaarborgd blijft. Verder zien we dat deze wetswijzigingen tot gevolg hadden dat ouders meer informatie uitwisselen over de kinderen, zeker ouders in co-ouderschap. Maar er zijn nog steeds ouders die nooit met elkaar spreken over de kinderen (27.3%), het naleven van de verblijfsregeling moeten afdwingen (15.4%), wanbetaling van alimentatie ervaren en een sterk ongelijke verdeling van de kosten en de zorgtaken kennen. Niet alle domeinen van het Nederlandse ouderschapsplan zijn in België even goed geregeld. Daarom geven we hier de aanzet om deze lacune in de Belgische wetgeving op te vangen per domein en evalueren we tot slot of een Belgisch ouderschapsplan naar Nederlands model als een volgende stap voor de wetgever wenselijk is.

In de eerste plaats keken we naar de verblijfsregeling. Hoewel co-ouderschap in opmars is, verblijft de meerderheid van de kinderen nog steeds bij de moeder en hebben ze een niet-residentiële vader. Dat is op zich geen probleem, zolang het contact met deze niet-residentiële vader gegarandeerd blijft. We

zien echter dat één op zeven ouders (over alle verblijfsregelingen heen) ooit een deurwaarder of politie inschakelde om het naleven van de verblijfsregeling af te dwingen. Dit zijn dan vooral ouders die al een vechtscheiding meemaakten en nu nog veel conflict hebben. Daarnaast wordt de verblijfsregeling bij één op drie gescheiden koppels minstens één keer aangepast. Deze aanpassingen gebeuren vooral rond het begin van de puberteit van het kind.

Eenzijds zouden het niet-naleven van verblijfsregelingen en onnodige aanpassingen vermeden kunnen worden door ervoor te zorgen dat beide ouders bij de scheiding de verblijfsregeling in onderling overleg bepalen. Zo wordt vermeden dat ouders door de rechter een verblijfsregeling opgelegd krijgen of dat één ouder een bepaalde verblijfsregeling afdwingt bij de rechter die vervolgens niet wordt nageleefd door de andere. Met een verplicht overleg waarbij beide ouders inspraak kunnen hebben in de beslissingen en een consensus het bedoelde eindresultaat is, wordt misschien frequenter een akkoord bereikt dat ouders nadien beter kunnen nakomen en dat minder vaak door een rechter moet aangepast worden op vraag van een van de ouders. Het inzetten van dwangmiddelen als deurwaarder en politie bij niet-naleving kan meer achterwege blijven, wat dan vervolgens een neutrale of positieve omgang tussen ex-partners en zo het kind ten goede komt. Tijdens het overleg is het belangrijk dat er ook naar de wensen van het kind geluisterd wordt. Zo kan het kind immers zelf aangeven wat het wil en wordt het voor het kind duidelijk dat zijn mening ertoe doet. De verplichting kinderen vanaf een bepaalde leeftijd te horen in wetgeving vastleggen kan daarbij helpen.

Anderzijds moeten aanpassingen van de verblijfsregeling beter gereguleerd en genormaliseerd worden. Veranderingen in een verblijfsregeling kunnen deels worden geformaliseerd. Er kan op bepaalde leeftijden van het kind (bijvoorbeeld rond de leeftijd van 12 jaar) of bij specifieke situaties van kind of ouders (bij-

voorbeeld bij het veranderen van school, bij het veranderen van de werksituatie van een van beide ouders,...) een evaluatie van de verblijfsregeling voorzien worden. Ouders en hun kind kunnen dan de afspraken rond de verblijfsregeling herbekijken. Het kind en zijn ouders kunnen dan samen hierover spreken en zo tot een nieuwe afspraak komen waarin iedereen zich opnieuw kan vinden.

In de tweede plaats werden de kosten voor het kind onderzocht. De resultaten geven aan dat ongeveer één op tien kinderen niet genoeg alimentatie ontvangt of de alimentatie niet altijd ontvangt. Ook dit hangt samen met het conflict dat ouders hadden tijdens de scheiding of nu hebben. Daarnaast bleek dat er een soort 'ruilhandel' bestaat tussen het betalen van kindalimentatie en het nakomen van de verblijfsregeling. Ouders die de kindalimentatie niet altijd ontvangen of niet genoeg ontvangen, zijn tevens ouders die dwangmiddelen inschakelen voor het naleven van de verblijfsregeling. Gezien noch de wetgeving noch echtscheidingsbemiddeling ervoor kunnen zorgen dat de afspraken rond kindalimentatie nagekomen worden, is er nood aan een nieuwe oplossing om er preventief voor te zorgen dat afspraken rond alimentatie nagekomen worden. Om deze 'ruilhandel' tegen te gaan, evenals om conflict te vermijden, kan ook hier het maken van gezamenlijke afspraken tijdens de scheiding, helpen. Indien ouders gezamenlijk moeten overeenkomen welke alimentatieregeling voor de kinderen zij willen, kan dit helpen om de afspraken rond kindalimentatie beter na te komen. Ouders kunnen zo een middenweg vinden tussen de gewenste kindalimentatie en de mogelijke kindalimentatie. Het verplichten van het gebruik van een onderhoudsgeldcalculator waarmee op basis van een aantal vastgelegde parameters de omvang van de kindalimentatie bepaald kan worden, kan hierbij helpen. Het is ook van belang dat de alimentatieregeling kan aangepast worden gegeven nieuwe situaties van ouders of andere noden van het kind. Naast de vastgelegde kindalimentatie, bren-

gen kinderen buitengewone kosten met zich mee. Uit de resultaten blijkt dat het betalen van deze kosten wel afhangt van de verblijfsregeling maar dat, zelfs over de verblijfsregelingen heen, het vooral moeders zijn die deze kosten betalen. Hoewel we geen informatie hebben over hoe tevreden beide ouders zijn met de verdeling van deze buitengewone kosten, kunnen we er voorzichtig vanuit gaan dat deze ongelijke kostenverdeling toch niet vanzelfsprekend is voor een deel van de ouders. Om dit op te lossen kan de wetgever ouders verplichten of aanbevelen hierover vooraf afspraken te maken. Ouders moeten dan zelf een voorstel uitwerken over hoe ze deze buitengewone kosten willen verdelen. Dan hoeft de verdeling van deze kosten nog niet gelijk te zijn, maar op die manier hebben beide ouders hierover vooraf beslist in plaats van deze kosten pas na de echtscheiding te regelen. Een gemeenschappelijke kindrekening kan hierbij helpen omdat dan voor beide ouders duidelijk is hoeveel geld er gestort wordt en waaraan dit wordt besteed. Uit de resultaten blijkt dat slechts ongeveer één op acht ouders een gemeenschappelijke kindrekening hebben. Dit zijn vooral ouders die professionele echtscheidingsbemiddeling hebben gevolgd. Bemiddelaars reiken een gemeenschappelijke rekening aan als hulpmiddel voor het betalen van de buitengewone kosten voor de kinderen. Sinds de wet van maart 2010 kan de rechter op vraag van één van beide ouders het openen van een kindrekening verplichten. Deze wet zou echter uitgebreid kunnen worden waarbij de rechter alle scheidende ouders een gemeenschappelijke kindrekening aanbeveelt om deze buitengewone kosten te betalen. Daarbij zijn afspraken tussen ouders over de aard van de kosten die betaald worden via deze gezamenlijke kindrekening onontbeerlijk. We besluiten dat het gebruiken van een onderhoudsgeldcalculator om de alimentatie te berekenen enerzijds en afspraken maken over een meer uitgebreide kostenregeling waarin niet enkel het bedrag van de kindalimentatie wordt vastgelegd maar waarin eveneens de verdeling van de buitengewone kosten en de

wijze van betaling van deze kosten een plaats krijgen anderzijds, een uitweg kunnen bieden voor de noden die we vaststelden op dit domein inzake kosten.

Een volgend domein in de analyses betrof de verdeling van de zorgtaken tussen de gescheiden ouders. Hoewel voornamelijk de residentiële ouder, -vader of moeder-, de zorgtaken op zich neemt, zien we toch dat, in co-ouderschap, het meestal de moeder is die het merendeel van de zorgtaken op zich neemt. De taken die vaders vaker op zich nemen zijn vooral de minder routineuze taken zoals uitstapjes maken en dergelijke. Hoewel we geen informatie hebben over hun gevoel van billijkheid bij deze verdeling, kunnen we er opnieuw veronderstellen dat deze ongelijke verdeling niet voor iedere moeder maar ook niet voor iedere vader gewenst is. Wanneer vaders hun bijdrage aan de opvoeding van het kind niet omzetten in het opnemen van concrete zorgtaken, kan een teveel aan zorgtaken de draagkracht van moeders overtreffen. Andersom kunnen vaders zich uitgesloten voelen bij de opvoeding van hun kind als de moeders het merendeel van of zelfs de volledige zorg bewust naar zich toe trekken en geen ruimte laten voor de vader. De geest van de wetswijzigingen, die als doel hadden gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid in te stellen, is niet volledig merkbaar in de resultaten. De verdeling van deze zorgtaken moeten ouders vandaag niet verplicht vastleggen in het echtscheidingsakkoord (ze kunnen dit wel, maar zijn hiertoe niet verplicht). De wetgever zou ouders kunnen verplichten de verdeling van deze zorgtaken wel vast te leggen in het echtscheidingsakkoord. Daarbij kan men dan nog beslissen dat alleen de moeder of alleen de vader alle zorg- en opvoedingstaken op zich neemt, maar deze beslissing gebeurt dan wel gezamenlijk of minstens met medeweten van beide ouders. Zo hoeven ouders niet meer achteraf en gaandeweg tot een (vaak ongelijke) verdeling van taken te komen, maar kunnen ze deze vooraf vastleggen. Ook kan een op voorhand vastge-

legde verdeling van de zorgtaken meer los komen van de verblijfsregeling. Door het ad hoc verdelen van de zorgtaken, komt het merendeel van de zorgtaken terecht op de ouder bij wie het kind op dat moment verblijft. Wanneer ouders vooraf deze verdeling vastleggen, kunnen ouders bepaalde taken opnemen of verder zetten, ook wanneer het kind niet bij hen verblijft. Zo blijft er misschien een zekere continuïteit in de taakverdeling, overeenkomstig de situatie vóór de echtscheiding, bestaan. Hoe betrokkenheid ondanks afwezigheid vorm kan krijgen moet overwogen worden bij het maken van afspraken. Dit daagt ouders die gaan scheiden ook uit om op een creatieve manier de zorg voor hun kind verder te zetten en hun verantwoordelijkheid samen op te nemen.

Kinderen worden ouder en veel aspecten van het leven van ouders en kinderen veranderen waardoor de verdeling van de zorg- en opvoedingstaken op tijd en stond moet worden herzien. Daarom moet ook voor dit aspect er steeds de mogelijkheid voorzien worden om deze verdeling aan te passen wanneer er zich een wijziging voordoet in de situatie van kind of ouders (Groenhuijsen, 2006).

De verdeling van een specifieke taak, nl. naar het oudercontact gaan, volgde een andere verdeling dan de meeste andere taken. De meeste ouders lijken na de echtscheiding beiden evenveel betrokken te zijn in het schoolgebeuren van het kind. Hieruit blijkt het belang dat ouders hechten aan het schools presteren van de kinderen. Vele scholen hebben al een aangepast beleid ten aanzien van gewijzigde gezinsstructuren. Dit schoolbeleid is echter nog niet veralgemeend, waardoor in een ouderschapsplan verplichten dat ouders elkaar op de hoogte moeten houden van belangrijke schoolzaken toch een meerwaarde heeft.

Het laatste domein dat we bestudeerden, was de informatie-uitwisseling met betrekking tot het kind bij gescheiden ouders. De resultaten geven aan dat ongeveer één op vier ouders

nooit meer met elkaar spreekt over hun kind en ongeveer 45% nooit samen beslissingen met betrekking tot hun kind neemt. Met elkaar spreken over het kind en samen beslissingen nemen, is geen garantie voor een conflictloze omgang met elkaar. Hoewel er ouders zijn die overleggen en spreken met de andere ouder en er een goede band op nahouden, zijn er ook ouders die wel met elkaar spreken maar daarbij veel ruzie maken over hun kind. Dat doet vermoeden dat samen spreken en beslissingen nemen over de kinderen niet altijd vanzelfsprekend is. De wetgever kan ouders de verplichting tot wederzijds informeren opleggen, waarbij beide ouders een minimale vorm van conflictloze communicatie over het kind met elkaar moeten voorzien. De uit te wisselen informatie hoeft niet gedetailleerd te zijn, maar beide ouders moeten het recht hebben om in grote lijnen het leven van hun kind bij de andere ouder te kunnen volgen om daarna apart van elkaar en met individuele keuzevrijheid voor elke ouder, toch een eenduidig opvoedingstraject te kunnen begeleiden. Nog een stap verder is dat ouders verplicht worden om formeel vast te leggen hoe beslissingen met betrekking tot het kind moeten genomen worden. Ouders kunnen ervoor kiezen dat één van beiden specifieke beslissingen alleen mag nemen of dat de beslissing afhangt van bij welke ouder het kind verblijft of dat een gezamenlijke beslissing geldend is ongeacht waar het kind verblijft. Belangrijk is dat de situatie na een één- of tweezijdige beslissing dan op een gezamenlijke keuze omtrent de vorm van die beslissing en dus op een consensus berust. Zo kan conflict vermeden worden doordat de ene ouder eenzijdig beslissingen neemt waarvoor de andere ouder recht op inspraak wil.

Tot slot gingen we na in hoeverre onvolkomenheden in situaties op het ene domein van het Nederlandse ouderschapsplan samengaan met onvolkomenheden op een ander domein. Deze gecombineerde resultaten geven aan dat ongeveer één vierde tot één derde van de gescheiden ouders op een of andere dimensie

minder goed scoren. Zaken die de meeste ouders wel goed regelen, zijn de betaling van de alimentatie en de verblijfsregeling. De verdeling van de buitengewone kosten en de zorgtaken, daarentegen, blijken voor zeer veel gescheiden ouders zeer ongelijk te zijn en vaak erg afhankelijk van de verblijfsregeling.

Dit duidt erop dat zaken die de wetgever al verplicht formeel vast te leggen, een betere uitkomst kennen dan zaken waarvoor de wetgever geen voorafgaandelijke afspraken verplicht. Omdat alle domeinen die de opvoeding van een kind aanbelangen (verblijf, kosten, zorg en informatie) met elkaar interfereren, werd een geïntegreerd ouderschapsplan gekozen in Nederland dat deze vier domeinen bestrijkt. De resultaten van "Scheiding in Vlaanderen" die de samenhang tussen feitelijke situaties op de vier verschillende domeinen meermaals aantonen, ondersteunen deze keuze. De wet van maart 2010 die de kostenregeling uitbreidt naar ook afspraken over de verdeling van de buitengewone kosten, is al een stap in de goede richting, maar een volledige integratie van afspraken rond verblijf, kosten, zorg en informatie tot een ouderschapsplan kan een bijkomende meerwaarde zijn bij het vorm geven van gezamenlijk ouderschap na echtscheiding.

Op basis van de Vlaamse resultaten zien we dus een duidelijke samenhang tussen verblijf, kosten, zorg en informatie. Maar er is meer. Bij de bespreking van de resultaten wezen we meermaals op een wisselwerking tussen het naleven van regelingen en het realiseren van een voldoende gelijke verdeling van taken en kosten enerzijds, en de mate waarin ex-partners huidig conflict vermijden anderzijds. Dit is dan ook meteen het eerste motief om een ouderschapsplan aan te bevelen. Expliciete afspraken zijn belangrijk, ook en misschien vooral na een echtscheiding. Door een geïntegreerd ouderschapsplan voor te stellen als een verplicht onderdeel van een scheiding willen we een kader voorzien waarbinnen ouders minder vaak ad hoc beslissingen moeten nemen met betrekking tot het kind omdat er

vooraf een consensus bereikt werd over de aanpak van een aantal opvoedingsaspecten. Dergelijk plan kan een behulpzame tool zijn om vechtscheidingen te voorkomen en ook en misschien vooral de nasleep hiervan temperen. Als ouders vooraf overleggen wat hun wederzijdse verwachtingen zijn m.b.t. het betalen van buitengewone kosten, het opnemen van zorgtaken en het uitwisselen van informatie en hierover een consensus kunnen bereiken zoals dat nu ook al gebeurt voor de alimentatie en het verblijf, en bovendien hun verwachtingen omtrent het ene aspect kunnen kaderen in het licht van verwachtingen omtrent een ander aspect, kan een bereikte consensus over een volledig plan een goede start zijn voor een conflictloze omgang met elkaar nadien. Uit vorig onderzoek blijkt immers dat niet alleen de ouderlijke echtscheiding, maar vooral het ouderlijke conflict tijdens en na de echtscheiding negatieve gevolgen heeft voor het welbevinden van de kinderen (Van Peer, 2007). Een ouderschapsplan kan helpen om ouderlijk conflict nadien te vermijden door vooraf gezamenlijke afspraken te maken die de individuele keuzevrijheid van elke ouder omtrent opvoeden verenigt met de belangen van het kind.

Een tweede motief om een geïntegreerd ouderschapsplan in te voeren is de vaststelling dat dergelijk verplicht ouderschapsplan ouders dwingt om hun kind(eren) centraal te stellen bij een echtscheiding. Een echtscheiding is immers een emotionele gebeurtenis (Bastaits, Van Peer & Mortelmans, 2011) waarbij ouders soms het belang van hun kinderen uit het oog kunnen verliezen. De verplichting een ouderschapsplan op te stellen behoedt ouders hiervoor. Op die manier kan mogelijk het conflictgehalte tijdens de scheiding afnemen, aangezien het - meer nog dan de bestaande echtscheidingswetgeving nu -, een gemeenschappelijk discours kan induceren over "Wat willen wij, als gezamenlijke ouders, voor ons kind?" als vervanging van een mogelijk tegenstrijdig eenzijdig discours over "Wat wil ik?" en "Wat wil jij?". Expliciet

een beroep doen op de verantwoordelijkheden van het gezamenlijk ouderschap en afspraken omtrent de concretisering hiervan als voorwaarde voor een echtscheiding eisen of aanbevelen, kan hierbij helpen.

Een derde motief betreft de emoties die een scheiding voor een kind teweegbrengen. Uit vorige resultaten (Bastaits, Van Peer, & Mortelmans, 2011) bleek immers dat een ouderlijke echtscheiding vaak angst meebrengt voor kinderen. Een ouderschapsplan waarin de uitkomst van de scheiding voor de kinderen in kaart wordt gebracht en waarvoor er via degelijk overleg consensus bereikt werd over deze uitkomst, kan een houvast bieden voor alle betrokkenen, dus ook voor de kinderen. Een ouderschapsplan kan op die manier een deel van de angst wegnemen bij kinderen van wie de ouders gaan scheiden (Spruijt & Kormos, 2010). Het zorgt er immers voor dat kinderen duidelijker weten wat er zal gebeuren na de echtscheiding en kan daardoor sneller de zorg wegnemen dat ze het contact met één van beide ouders zullen verliezen. Een ouderschapsplan kan ook aan kinderen duidelijk maken dat er naar hen wordt geluisterd en met hun wensen rekening wordt gehouden. Daarom is het van belang om in expliciete regels vast te leggen onder welke voorwaarden kinderen betrokken moeten worden bij het opstellen van het ouderschapsplan.

Tot slot biedt een verplicht ouderschapsplan een meerwaarde als het om veranderingen in de leefsituatie gaat. Een ouderschapsplan kan immers nuttig zijn wanneer er aanpassingen moeten gebeuren aan de afspraken over verblijf, kosten, zorg en informatie. Dit op twee manieren. Wanneer het plan als een dynamisch instrument wordt opgevat dat meegroeit samen met het kind, kunnen aanpassingen voorzien worden op specifieke leeftijden van het kind of bij belangrijke wendingen in het leven van een kind, zoals mijlpalen in de onderwijsloopbaan. Maar ook bij niet te voorziene veranderingen in situaties waarbij wijzigingen zich opdringen, bijvoorbeeld gewijzigde werk- of nieuwe gezinssituaties van een

van de ouders, kan het bestaan van een ouderschapsplan een meerwaarde bieden, aangezien het een duidelijke inventaris biedt van bestaande afspraken waarvoor men één na één kan overleggen of ze in onvoorziene omstandigheden al dan niet moeten aangepast worden. De leerervaring van het opstellen van het ouderschapsplan tijdens de scheiding kan helpen om snel tot nieuwe afspraken te komen op de domeinen waar wijzingen in de regulering vereist zijn.

We ronden af met een aantal belangrijke bedenkingen en nuanceringen. Met deze beleidssuggestie vragen we de wetgever de verschillende domeinen waarover afspraken moeten worden gemaakt vast te leggen, maar zeker niet de inhoud van de afspraken in een wettekst te bepalen. Ouders moeten binnen de grenzen die er nu ook al zijn, samen in onderling overleg vrij kunnen blijven beslissen over hoe ze de opvoeding van hun kind vorm geven.

Daarnaast is het ook belangrijk de wijze waarop ouders een geïntegreerd plan kunnen opstellen open te laten. Professionele echtscheidingsbemiddeling kan hierbij helpen. In het kader van ouderschapsbemiddeling behoort het immers net tot de taak van een bemiddelaar om de belangen van het kind centraal te stellen. Een bemiddelaar is een neutraal persoon die geen baat heeft bij het voordeel dat een bepaalde regeling voor de ene of de andere partner oplevert maar die streeft naar een zo goed mogelijke regeling voor het kind en een consensus hierover van beide ouders. Bij het gebruik van deze hulpmiddelen mag men nooit het belang van het kind uit het oog verliezen. Daarnaast kan de wetgever in België, naar analogie met de noorderburen, naast de gekende professionele bemiddeling ook overleg via nieuwe media als mogelijkheid toe te laten.

Vervolgens willen we een nuancering aanbrengen bij deze beleidssuggestie. Een gezamenlijk opgesteld ouderschapsplan is meestal, maar daarom niet in alle echtscheidings situa-

ties het beste voor het kind. Naar analogie met de Nederlandse wetgeving moet er ruimte voorzien worden voor het eenzijdig opstellen van een ouderschapsplan indien dit goed wordt geargumenteed. Meer nog, het kan zelfs in het belang van het kind zijn om geen ouderschapsplan op te stellen maar eenzijdig ouderlijk gezag toe te kennen (Spruijt & Kormos, 2010). Hier is een vooronderzoek en een goede argumentatie van belang.

Verder willen we realistisch zijn en blijven beseffen dat afspraken op papier niet sluitend zijn. Het is niet omdat mensen op papier vastleggen wat ze hebben afgesproken, dat ze zich daar aan houden. Toch blijkt uit een onderzoek van Spruijt dat als ouders gezamenlijke afspraken maken en ze daarmee allebei tevreden zijn, dit niet alleen het welbevinden van de ouders maar ook het welbevinden van het kind ten goede komt (Spruijt & Kormos, 2010). Hoewel ouders zich niet altijd aan de afspraken houden, wijst dit onderzoek uit dat afspraken maken toch beter is dan geen afspraken maken.

We zijn bovendien ook niet blind voor de gevolgen die het verplichten van dergelijk ouderschapsplan heeft op de tijd die verstrikt tussen het nemen van de beslissing om te scheiden en de effectieve wettelijke scheiding. Eerder SiV-onderzoek toonde aan dat de laatste wetswijziging van april 2007 wel leidde tot juridisch kortere echtscheidingsprocedures maar niet tot een verkorting van deze totale duurtijd. Dit wijst erop dat mensen buiten de juridische procedure om tijd nodig hebben om de afspraken te bespreken en te onderhandelen (Bastaits, Van Peer, Alofs, Pasteels & Mortelmans, 2011). Ook hier moeten we er rekening mee houden dat, door een verplicht ouderschapsplan, ouders die scheiden met een EOT over nog meer zaken een akkoord moeten bereiken alvorens zij de scheidingsprocedure kunnen starten. Hoewel het nastreven van een snelle echtscheiding goed is, is het bereiken van een consensus over de afspraken, die noodzakelijk is voor een probleemloze uitvoering ervan, essentieel, ook al verlegt

dit het echtscheidingstraject. Het uitblijven van een volledig akkoord, noodzaakt bovendien een EOO. Met de invoering van een verplicht ouderschapsplan zullen mogelijks meer ouders de overstap van een EOT naar een EOO moeten maken. Het blijft echter wel van belang om een kwalitatief echtscheidingstraject na te streven voor de ouders en het kind. De discussie over het al dan niet toelaten van gedeeltelijke akkoorden in het kader van een EOT sluit aan bij deze bedenking.

Tot slot benadrukken we dat we met het onderzoeken van de mogelijkheden van een geïntegreerd ouderschapsplan als uitkomst van een echtscheidingsproces op geen enkele manier de opvoedingscapaciteiten of positieve intenties van gescheiden mensen t.a.v. hun kinderen in vraag stellen. We stellen enkel vast dat het feit dat ouders door een scheiding apart deelnemen aan het opvoedingstraject van hun kind, een situatie creëert waarin de kans op een verminderde betrokkenheid door een gebrek aan informatie, het niet-nakomen van afspraken of het eenzijdig opnemen van verantwoordelijkheden,... vergroot met mogelijks conflicten tot gevolg. De gevolgen hiervan voor het welbevinden van het kind zijn gekend en meestal negatief (Van Peer, 2007). Een ouderschapsplan kan dan een hulpmiddel zijn om deze kans op nadelige situaties voor kinderen opnieuw te verkleinen, om het ouderschap opnieuw evenwichtiger te laten verlopen en om zo het welzijn van het kind te bevorderen, door het net als een instrument van gezamenlijk ouderschap te zien.

De wetwijzigingen van april 1995, juni 2006 en maart 2010 zetten ouders al op het goede spoor hun gezamenlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid voor hun kind na echtscheiding vorm te geven na echtscheiding. Met deze beleidspaper hebben we getracht aan te tonen dat, hoewel ouders al vaker samen het ouderschap opnemen na een echtscheiding dan vroeger, er toch nog ruimte voor verbetering is. Een geïntegreerd ouderschapsplan waarin meer dan alleen de alimentatie en verblijfsregeling aan bod komen, kan een be-

langrijke meerwaarde bieden. Ouders moeten, indien mogelijk, maximaal betrokken partij blijven en de belangen van het kind centraal stellen. Hiervoor is samen blijven overleggen over en zorgen voor de kinderen essentieel, opdat kinderen zo min mogelijk hinder ondervinden van de echtscheiding. Ook een afwezigheid van ouderlijk conflict komt kinderen na echtscheiding ten goede. Het ouderschapsplan kan als dynamisch werkinstrument ontmijnd werken bij bestaande of dreigende conflicten tijdens en na de echtscheiding. Maar we zijn ook realistisch. Alle plannen en structuren ten spijt, het zijn vooral de ouders zelf die een permanente inspanning moeten doen om hun kind na de echtscheiding meer te bieden dan twee huizen en twee aparte opvoedingen. Kinderen van gescheiden ouders varen er immers wel bij als beide ouders na de echtscheiding nog gezamenlijk verantwoordelijk voor en betrokken zijn bij hun opvoeding. Het is dan ook uitermate belangrijk dat deze boodschap in de geest van de wetgeving en vervolgens in alle interventies van professionals luid doorklinkt om vooral in de dagdagelijkse praktijk van kinderen apart maar toch samen opvoeden duidelijk na te galmen.

5 REFERENTIES

- Bastaits, K., Van Peer, C., Alofs, E., Pasteels, I. & Mortelmans, D. (2011) Hoe verloopt een echtscheiding in Vlaanderen? In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel & C. Van Peer (Reds), *Scheiding in Vlaanderen*. Antwerpen: Acco.
- Bastaits, K., Van Peer, C. & Mortelmans, D. (2011) Hoe beleven partners en kinderen een echtscheiding? In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel & C. Van Peer (Reds), *Scheiding in Vlaanderen*. Antwerpen: Acco.
- Belga. (22 april 2011). *Bezoekrecht faalt voor gescheiden ouders*. De Standaard.
- Corijn, M. (2006), *Toenemend aantal echtscheidingen: Naar een veralgemening of*

- eigen aan bepaalde groepen?*
www.cbgs.be, Uit het onderzoek, 16 februari 2006.
- Corijn, M. & Lodewijckx, E. (2009), *Echtscheiding en leefvorm na echtscheiding in het Vlaamse Gewest: verschillen naar herkomst*. Brussel: Studiedienst Vlaamse Overheid.
- De Rijksoverheid voor Nederland (2010) *Kinderen? Ouderschapsplan verplicht*. [20/09/2011, <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/scheiden/kinderen-ouderschapsplan-verplicht>]
- Doherty, W.J., Kouneski, E.F. & Erickson, M.F. (1998). Responsible fathering: an overview and conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*, 60(2), pp. 277-292.
- Donders, F. (2008). *Het ouderschapsplan*. Tilburg: Avocatencollectief Tilburg.
- Douglas, E.M. (2006) *Mending broken families: social policies for divorced families: how effective are they?* Oxford: Rowman & Littlefield.
- Gardner, R.A. (1998). *The parental alienation syndrome: a guide for mental health and legal professionals*. (2nd ed.). Creskill, NJ: Creative therapeutics, Inc.
- Groenhuijsen, L.A. (2006). *Ouderschapsplan: de vele gezichten van het belang van het kind*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- King, V. & Heard, H.E. (1999). Nonresident father visitation, parental conflict and mother's satisfaction: What's best for child well-being? *Journal of Marriage and Family*, 61, pp. 385-396.
- Lamb, M.E. (2000). The history of research on father involvement. *Marriage and Family Review*, 29(2), pp. 23-42.
- Lemieux, M. (10 en 11 mei 2005). *La survie du couple parental*. Paper gepresenteerd op het Colloquium "Regards sur la diversité de la famille: mieux comprendre pour mieux soutenir" Québec Conseil de la Famille et de l'Enfance du Québec.
- Marquet, J. (2007). Contractualisering van de huwelijksbanden: van huwen uit liefde tot scheiden uit verloren liefde. In R. Bulckens, M.T. Casman, D. Mortelmans & C. Simaÿs (Reds), *Families in beweging: een gezinsbeleid op maat?* (pp. 40-45).
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R.D. & Lamb, M.E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), pp. 1173-1191.
- Martens, I. (2007) Het verblijfsco-ouderschap als prioritair te onderzoeken verblijfsregeling. In P. Senaevé, F. Swennen, & G. Verschelden (Reds.) *Verblijfsco-ouderschap. Uitvoering en sanctionering van verblijfs- en omgangsregelingen. Adoptie door personen van hetzelfde geslacht* (pp. 3-38). Antwerpen: Intersentia.
- Matthijs, K. (1990). *Echtscheiding als sociaal proces: een onderzoek in Vlaanderen*. Leuven: Departement Sociologie, Sociologisch Onderzoeksinstituut.
- Melli, M.S. (1999). Guideline review: child support and time sharing by parents. *Family Law Quarterly*, 33(1), pp. 219-234.
- Mortelmans, D., Pasteels, I., Van Bavel, J., Bracke, P., Matthijs, K. & Van Peer, C. (2011). *Divorce in Flanders. Data collection and code book*. <http://www.divorceinlanders.be>.
- Mortelmans, D. (2008). Copingstrategieën en beleving van sociaal-economische gevolgen bij gescheiden vaders. In D. Cuypers, D. Mortelmans & N. Torfs (Eds.), *Is echtscheiding werkelijk win for life?* (pp. 99-134). Brugge: Die Keure.
- Pasteels, I., Mortelmans, D. & Van Bavel, J. (2011) Steekproef en dataverzameling. In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel & C. Van Peer (Reds), *Scheiding in Vlaanderen*. Antwerpen: Acco.

- Senaeve, P. (1995). *Co-ouderschap en omgangsrecht*. Antwerpen: Maklu.
- Smyth, B. & Moloney, L. (2008). Changes in patterns of post-separation parenting over time: a brief review. *Journal of Family Studies*, 14, pp. 7-22.
- Spruijt, E. & Kormos, H. (2010) *Handboek scheiden en de kinderen: voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Stewart, S. (1999). Disneyland dads, Disneyland moms?: how non-resident parents spend time with absent children. *Journal of Family Issues*, 20(4), pp.539-556.
- Stoppen en doorgaan. (2009). *Ouderschapsplan*. [20/09/2011, <http://www.stoppenendoorgaan.nl/joomla/index.php/ouderschapsplan>].
- Vanbockrijck, H. (2009) Twee jaar toepassing van de wet van 18 juli 2006 inzake het verblijfsco-ouderschap en de uitvoering en sanctionering van verblijfs- en omgangsregelingen. In P. Senaeve, F. Swennen, & G. Verschelden (Reds.) *Knelpunten echtscheiding, afstamming en verblijfsregelingen. Evaluatie van de wetten van 27 april, 1 juli en 27 december 2006 en 18 juli 2006* (pp. 189-240). Antwerpen: Intersentia.
- Van Peer, C. (2007). *De impact van (echt)scheiding op kinderen en ex-partners*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Vassart, C. (2011). *De Dienst voor Alimentatievorderingen (DAVO), een instrument voor armoedebestrijding bij vrouwen?* Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Appendix 1: Verdeling naar kenmerken van kinderen en hun gescheiden ouders, per databestand

<i>(minimum score -maximum score)</i>	Databestand 1		Databestand 2	
	Gemidd.	SE	Gemidd.	SE
Gemiddelde score:				
Leeftijd kind (0-17)	12.6	3.4	12.7	3.3
Conflict tijdens de echtscheiding (0-10)	5.4	3.7	5.3	3.6
Huidig conflict (1-7)	1.4	0.8	1.4	0.8
Relatie met het kind (1-5)	4.6	0.6		
Relatie met het kind volgens de moeder (1-5)			4.6	0.6
Relatie met het kind volgens de vader (1-5)			4.5	0.7
Relatie met de ex-partner (1-5)	3.1	1.1		
Relatie met de ex-partner volgens de moeder (1-5)			3.1	1.0
Relatie met de ex-partner volgens de vader (1-5)			3.1	1.0
	<i>N=1073</i>		<i>N=358</i>	
	Databestand 1		Databestand 2	
Verblijfsregeling				
Co-ouderschap		31.1%		35.2%
Moeder residentieel – vader niet-residentieel		58.9%		50.5%
Vader residentieel – moeder niet-residentieel		7.3%		10.3%
Beide ouders niet-residentieel		1.9%		2.8%
Vogelnestverblijf		0.7%		1.2%
Professionele echtscheidingsbemiddeling				
Wel gebruikt		19.2%		20.3%
Niet gebruikt		80.8%		79.7%
	<i>N=1073</i>		<i>N=358</i>	

Appendix 2: Samenhang tussen de verschillende domeinen van het ouderschapsplan en de kenmerken van kinderen en hun gescheiden ouders

		Niet naleven ver- blijf	Verandering in verblijf	Ontvangen alimentatie	Te laag bedrag alimentatie	Gezamenlijke kindrekening			Samen spreken	Samen beslissen					
<i>X²-test</i> (df)	Cohorte van wetswijzi- ging	3.83 (2)	11.91 (6)	9.11 (4)	6.91 (4)	22.10 (2)	***	<i>Kruskal- Wallis test</i> (df)	24.56 (2)	***	20.61 (2)	***			
	Gebruik bemiddeling	1.06 (1)	5.55 (3)	0.77 (2)	0.32 (2)	6.04 (1)	*		2.51 (1)		1.09 (1)				
<i>Kruskal- Wallis test</i> (df)	Conflict tijdens scheiding	73.39 (1)	***	11.51 (3)	**	9.98 (2)	**	5.60 (2)	10.01 (1)	**	<i>Correlatie</i>	-0.22	***	-0.19	***
	Huidig conflict	6.66 (1)	**	13.93 (3)	**	1.20 (2)		10.12 (2)	**	0.05 (1)		0.20	***	0.24	***
	Relatie met kind	2.48 (1)		3.03 (3)		4.14 (2)		5.16 (2)		1.92 (1)		0.16	***	0.11	***
	Relatie met ex-partner	67.00 (1)	***	3.19 (3)		12.08 (2)	**	9.63 (2)	**	8.24 (1)	**	0.46	***	0.32	***
	Leeftijd kind	0.04 (1)		10.74 (3)	*	4.76 (2)		8.61 (2)	*	1.52 (1)		-0.23	***	-0.14	***
		Praten over pro- blemen	Vrienden laten komen	Helpen huiswerk	Uitstapjes maken	Activiteiten kind bijwonen		Vervoer kind	Thuisblijven bij ziek kind	Oudercontact bijwonen					
<i>X²-test</i> (df)	Cohorte van wetswijzi- ging	1.93 (4)	1.80 (4)	3.03 (4)	8.34 (4)	0.90 (4)		5.66 (4)	1.59 (4)	5.32 (4)					
	Gebruik bemiddeling	0.37 (2)	0.11 (2)	1.20 (2)	6.04 (2)	2.93 (2)		3.07 (2)	1.64 (2)	3.31 (2)					
<i>Kruskal- Wallis test</i> (df)	Conflict tijdens scheiding	0.61 (2)	1.64 (2)	0.59 (2)	4.36 (2)	0.90 (2)		1.04 (2)	0.31 (2)	11.60 (2)	**				
	Huidig conflict	2.65 (2)	2.72 (2)	0.92 (2)	0.51 (2)	4.90 (2)		2.28 (2)	0.55 (2)	2.49 (2)					
	Leeftijd kind	2.40 (2)	5.00 (2)	13.20 (2)	**	4.83 (2)	**	12.32 (2)	6.51 (2)	*	0.44 (2)	3.12 (2)			
	Relatie met kind (moe- der)	20.98 (2)	***	12.27 (2)	**	3.27 (2)		5.64 (2)	15.70 (2)	***	4.79 (2)	1.97 (2)	4.72 (2)		
	Relatie met kind (vader)	7.19 (2)	*	4.13 (2)		3.74 (2)		4.83 (2)	1.72 (2)		1.86 (2)	5.50 (2)	10.98 (2)	**	
	Relatie met ex (moeder)	0.79 (2)		0.98 (2)		2.24 (2)		0.40 (2)	5.01 (2)		1.03 (2)	2.75 (2)	3.00 (2)		
	Relatie met ex (vader)	0.24 (2)		2.10 (2)		2.17 (2)		0.35 (2)	7.19 (2)	*	5.09 (2)	1.37 (2)	6.55 (2)		

*p<0.05 ** p<0.01 ***p<0.001

Appendix 3: Indeling in categorieën van verblijfsregeling

Om de indeling naar verblijfsregeling te maken, hebben we de verblijfskalender gebruikt. Deze kalender geeft voor een normale maand buiten de schoolvakanties weer wanneer het kind bij de vader of de moeder of een derde verblijft. Voor iedere dag en voor iedere nacht kon de respondent aangeven of kind bij hem/haar verbleef, bij de ex-partner of ergens anders. Bij deze indeling hebben we enkel rekening gehouden met het aantal nachten dat een kind bij de vader of de moeder verblijft, zoals voorgaande indelingen van verblijfsregeling ook doen (Smyth & Moloney, 2008; Melli, 1999). Kinderen die minimum 35% van de nachten en maximum 65% van de nachten bij beide ouders verblijven, zijn kinderen in co-ouderschap. Kinderen die meer dan 65% van de nachten bij de moeder verblijven en minder dan 35% van de nachten bij de vader, zijn kinderen met een residentiële moeder en een niet-residentiële vader. Kinderen die meer dan 65% van de nachten bij de vader verblijven en minder dan 35% van de nachten bij de moeder, zijn kinderen met een residentiële vader en een niet-residentiële moeder. Kinderen die minder dan 35% van de nachten bij beide ouders verblijven, zijn kinderen met twee niet-residentiële ouders. 35% en 65% zijn ook percentages die in ander onderzoek worden gebruikt (Smyth & Moloney, 2008; Melli, 1999). Naast het invullen van de verblijfskalender, konden gescheiden ouders ook bijzonderheden over de verblijfsregeling aangeven. Eén van deze bijzonderheden is dat het kind in hetzelfde huis blijft wonen en de ouders heen en weer verhuizen. Dit noemen we het vogelnestverblijf. Van 80 kinderen hadden we niet genoeg informatie om de verblijfsregeling te achterhalen.

Appendix 4: Berekening van totale score op domeinen van ouderschapsplan

Om een totale score op alle domeinen van het ouderschapsplan te berekenen, werden verschillende indicatoren gebruikt. Voor deze indicatoren krijgt de ouder score 1 indien er goede afspraken of een niet al te ongelijke verdeling zijn en score 0 indien dit niet het geval is.

1) *Inschakelen van de deurwaarder of politie om de verblijfsregeling af te dwingen*

Indien er nooit een deurwaarder of politie werd ingeschakeld, krijgen de ouders score 1, indien dit wel het geval was, krijgen ze score 0.

2) *Veranderingen in de verblijfsregeling*

Indien er minstens één verandering in de verblijfsregeling was, krijgen ouders score 0, anders score 1. Hoewel we een verandering in de verblijfsregeling op zich niet negatief willen evalueren, kan de vaststelling dat veel verblijfsregelingen aangepast worden, aangeven dat de wijze waarop aanpassingen gebeuren in de wetgeving moet inbegrepen worden.

3) *Wanbetaling van alimentatie*

Indien vader of moeder te weinig alimentatie betaalt, krijgt vader of moeder score 0, anders score 1. Indien vader of moeder niet altijd alimentatie betaalt, krijgt vader of moeder score 0, anders score 1. Indien vader of moeder geen alimentatie moet betalen, krijgt vader of moeder score 0.

4) *Betalen buitengewone kosten*

Indien één van beide ouders (vader of moeder) meer dan driekwart en de andere logischerwijze minder dan een kwart van de buitengewone kosten meestal betaalt, dan krijgen de ouders allebei score 0. Indien de verdeling van de kosten binnen de range 50-50 versus 25-75 blijft, krijgen beide ouders score 1. We vermelden hierbij dat we enkel rekening houden met de verdeling van deze kosten maar niet met de omvang van deze kosten.

5) *Zorgtaken*

Indien één van beide ouders (vader of moeder) meer dan driekwart en de andere logischerwijze minder dan een kwart van de verschillende zorgtaken op zich neemt, dan krijgen de ouders score 0. Indien beide ouders ongeveer even vaak de verschillende zorgtaken op zich nemen, krijgen de ouders score 1.

6) *Samen spreken over het kind*

Indien de ouders nooit samen spreken over het kind, krijgen ze score 0. Indien de ouders ooit samen spreken over het kind, krijgen ze score 1.

7) *Samen beslissingen nemen over het kind*

Indien de ouders nooit samen beslissingen nemen over het kind, krijgen ze score 0. Indien de ouders ooit samen beslissingen nemen over het kind, krijgen ze score 1.

Gezien we informatie hebben van zowel de moeder als de vader van het gescheiden koppels en de rapportering van vader en moeder over situaties die wij als indicatoren voor gezamenlijk ouderschap gebruiken, soms kan verschillen, berekenen we aparte totale scores voor beiden.

ENGLISH ABSTRACT

When Belgian parents divorce, arrangements on custody and alimony are made. Still, task division and information exchange concerning the children are mostly ad hoc, with or even without explicit agreements. Results, based on data of the “Divorce in Flanders”-study, show that explicit arrangements are often more respected than ad hoc arrangements. Therefore, we suggest that divorcing parents should formulate a parenting plan that also includes arrangements on task division and information exchange concerning the children. In the Netherlands, divorcing parents are obligated to include arrangements on custody, alimony, task division and information exchange concerning the children in such a parenting plan, which they add to their request to divorce. In Belgium as well, such kind of parenting plan might help divorcing parents to focus immediately on their children and on their needs when a divorce occur.